

BUITEN

12^E JAARGANG N^O. 38.

ZATERDAG 21 SEPTEMBER 1918.

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER O.-I.-COMPAGNIE.
PAKHUIS VAN DE KAMER ZEELAND IN DE VERWERIJSTRAAT BIJ DE OOSTKERK
TE MIDDELBURG.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE PELSJAGERS, DOOR HUBERT FOOTNER (3) . . .	BLZ. 446
DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 445, 448—454
NOG IETS OVER ST. JACOB, DOOR F. W. DRIJVER . . .	BLZ. 452
ONGEBAANDE WEGEN, DOOR CORN. J. G.	„ 453
MEER LINKS, NAAR HET DUIJSCH VAN P. ROSEGGER . . .	„ 454
UIT HET ZIELELEVEN DER DIEREN, DOOR G. DE GRAAF . . .	„ 455
EEN STILLEVEN IN 'T BOSCH, DOOR M., GEÏLLUSTREERD . . .	„ 455
DE HEROVERING VAN ONS HUISELIJK GELUK. NAAR HET ENGELSCH BEWERKT DOOR LENY GRONDEL—CHOTZEN . . .	„ 456
OUDE ENGELSCH HENGELAARSRIJMPJE, DOOR G.	„ 456

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken betoefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een aarveerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

DE PELSJAGERS.

(3) EEN VERHAAL UIT ATHABASCA
DOOR HULBERT FOOTNER.

NADAT Poly Goussard de sigaar tot op een halven duim van zijn lippen had opgerookt, moest hij tot zijn spijt het resterende peukje de deur uitgooien. Hij zweeg even, en kuchte aanmoedigend. Nadat hem een tweede sigaar verstrekt was, nam hij den tijd om hem met de teederste zorg aan te steken. Ondertusschen was Ambrose bezig ongeduldig met zijn hakken tegen den baal, waarop hij zat, te schoppen.

„t Was op Dinsdag na Paschen,” begon Poly ten laatste. „t Was toen de mannen weer uitgingen om naar hun vallen te kijken, na 't feest op 't fort. D'r was veel versche sneeuw gevallen, en 't was moeilijk gaan voor de honden. Colina Gaviller is erge goeie vrienden met Michael Trudeau, omdat hij haar verleden herfst op zijn vlot op 't fort had gebracht. Ze gaat met hem ook vaak mee, net als met mij. Michel neemt haar dan mee op zijn slee, en dan jaagt ze wat rond terwijl hij zijn vallen nakijkt. Michel heeft zijn vallen aan den rivierkant staan, drie mijlen van 't fort. Zoo dichtbij krijgt hij anders niet veel bont te pakken, maar hij woont in een warm huis, en hij werkt op dagloon voor John Gaviller.”

Poly onderbrak zijn verhaal telkens met weelderige pufjes rook naar zijn sigaar te blazen, en besteedde de grootste zorg aan het aanhouden ervan.

„En zoo gingen ze dus op Dinsdag na Paschen samen op weg. Colina Gaviller zat op de slee, en Michel ging voorop om een weg door de sneeuw te banen. Toen ze aan den oever kwamen, liet Michel de honden achter in een schuulhok, dat Michel in een populierenboschje had gemaakt. Michel ging zijn vallen nazien, en Colina ging heen met haar kleine geweer, op sneeuwschoenen.

„Michel had dien dag niet veel geluk. In z'n eerste val vond hij een korhoen. Hij was dol van woede, toen hij in zijn tweede val een kleine vos vond, in zijn derde val heelemaal niks. Toen kwam hij aan zijn vierde val. Wa! Daar zag hij wat zwarts op de sneeuw! Wa! Wa! Z'n hart sprong op! Hij dacht vast dat hij een zwarte vos te pakken had! Maar nee! 't Was te groot. Wat denk je wel dat erin zat? 'n Zwarte beer!

„Iedereen weet wel dat 'n beer soms te vroeg in den winter wakker wordt, en dat ie dan uit z'n hol komt, en zich rondrolt alsof ie dronken is. Hij kan nergens wat te eten vinden en weet niet wat ie moet beginnen. Deze beer zat met z'n poot in de kleine vossenval van Michel, die met een ketting aan een boompje vast zat. De beer was te zwak om zijn poot er uit te trekken of om den ket-

ting te breken. Hij lag daar net of ie dood was. Michel was dol van woede. Hij dacht dat ie heelemaal geen geluk had na Paschen, omdat die beer zoo mager was as 'n vogeltje dat pas uit 't ei is gekomen. Michel maakte lawaai om 'm wakker te maken, maar ie bleef maar voor dood liggen. Na een poosje boog Michel zich voorover met zijn mes. Wa! De beer sprong op alsof ie zich an 't vuur gebrand had! 't Kettinkje brak, en voor Michel 't wist had de beer 'm een lik over zijn hoofd gegeven met de stalen val. Wa! Wa! Michel z'n voorhoofd was heelemaal kapot van hier tot daar! Michel liet zijn mes in de sneeuw vallen, want ie voelde dat 't mis ging. 't Warme bloed liep 'm over z'n oogen en gezicht, en ie kon heelemaal niks meer zien.

„De beer pakte 'm om z'n lijf, en drukte 'm zoo vast, dat z'n oogen bijna uit z'n hoofd puilden. Toen begon Michel te bidden. Hij zei dat hij er zoo'n spijt van had dat ie dat jaar nog niet gebiecht had. Maar hij bleef almaal met de beer vechten onderdehand. Hij probeerde almaal om z'n handen om die harige hals te krijgen. De beer scheurde Michel z'n schouder open met z'n tanden. Michel voelde z'n bloed binnen langs z'n hemd loopen, en werd er koud van.

„Michel dacht aldoor dat Colina niet ver daar vandaan kon zijn, maar hij wou haar niet roepen. Hij zei bij zichzelf, dat ze maar 'n meisje was, dat ze toch niks kon beginnen tegen 'n woedende beer. Misschien zou de beer haar ook nog toetakelen, en dan zou John Gaviller daar woedend om zijn. Michel bleef dus doorvechten, maar hij was erg moe, en ze stampten en rolden en tuimelden in de sneeuw rond, en overal in 't rond vielen dikke rooie droppels bloed. Colina heeft me verteld hoe 't afliep. Ze zegt dat ze zachtjes door 't populierenboschje liep, en scherp uitkeek en luisterde naar wild. 't Was heel stil in 't boschje. Een poosje later hoorde ze 'n raar geluid een eind verder. D'r kraakten takken, en d'r trappelde wat in de sneeuw. Colina dacht dat 't groot wild was en liep er vlug heen. Even later bleef ze staan om te luisteren. Ze hoorde grommen. Toen wist ze dat er gevochten werd en werd ze 'n beetje bang. Maar ze liep nog harder door. Wa! Wa! Wat ze daar zag! De arme Michel was al 'n heel eind op streek. Ze kon z'n gezicht niet meer zien van 't bloed. Ze dacht dat hij heelemaal geen gezicht meer had. Michel zag haar aankomen, en zei zoo hard hij kon tegen haar: „Ga weg! Ga weg! Hij zal u ook nog pakken en dan krijg ik van John Gaviller!” Colina zei dat ze niet wist wat ze beginnen moest. Die twee draaiden zoo gauw rond, dat ze bang was om te schieten. Ze liep almaal om ze heen, en wachtte op een kans. Even later zag ze 't heft van Michel z'n mes in 'n gaatje in de sneeuw. Ze pakte 't op, en wachtte op een kans. Woef! Ze stak 't de beer tusschen z'n nek en z'n schouder!

„Nou, die beer bromde nog even en viel neer!” zei Poly. „Hij stak z'n snuit in de sneeuw. Michel kroop weg. Colina viel d'r ook bij neer en huilde als 'n klein kind. Een tijdje lang waren ze alle drie dood! Toen ging Colina 'r handen wasschen met schoone sneeuw, en scheurde haar rok kapot om een verband van te maken. Ze zette 'm op z'n sneeuwschoenen en sleepte 'm mee naar de plaats waar de honden waren, en bracht 'm toen gauw naar 't fort. 'n Week daarna ging Michel weer naar z'n vallen. En dat is 't heele verhaal!”

„Zoo waarachtig, dat is nog es 'n vrouw!” riep Peter uit.
Ambrose zei niets.

* * *

Toen Poly Goussard zich weder in zijn kano ingescheept had, ontstond er een drukkende stilte tusschen de beide compagnons. Ambrose vreesde Peter de aandacht te hooren vestigen op de merkwaardige samenloop van omstandigheden dat Poly's verhaal zoo vlak volgde op hun eigen gesprek. Hij verdacht er Peter van dat deze nog lang zou willen blijven napraten om de zaak tot een eind te brengen. 't Enkele idee, erover te moeten praten, deed Ambrose zich even hulpeloos en gemelijk voelen als een veroordeelde schurk.

Doch in dit opzicht onderschatte hij Peter's waarnemingsvermogen. Peter had vele jaren lang in de bossschen gewoond. Instinctmatig bevroedde hij iets van de verwarring die er heerschte in het brein van den jongen man, en hij wenschte Ambrose enkel aan het verstand te kunnen brengen, dat het niet noodig was erover te praten. Doch hij overdreef het een beetje, en maakte hierdoor Ambrose nog gemelijker en neerslachtiger.

Zij gingen bij de deur van het magazijn van elkaar. Peter ging naar zijn eigen gezin, terwijl Ambrose de deur van zijn eigen kleine hut met een diepen zucht van verlichting sloot; zijn behoefte om alleen te zijn was zoo groot, dat hij zelfs zijn hond den rug toedraaide. Langen tijd jankte en krabde het dier onopgemerkt voor de deur van de hut.

Ambrose had het binnen erg druk. Daar het duister begon te worden, stak hij de lamp aan, en spelde een dik hemd zorgvuldig voor de ruiten bij wijze van gordijn. Daar Peter en zijn gezin met zonsoudergang naar bed gingen, zou het moeilijk te zeggen zijn geweest voor wiens spiedende blikken hij vreesde. Iemand die aan de gesloten deur luisterde, had zich met reden kunnen afvragen wat al deze bedrijvigheid daarbinnen toch beduidde.

Wat later opende Ambrose de deur, en, na den hond te hebben binnengelaten, ging hij behoedzaam naar het magazijn. Na zich door de geluiden die door de verbindingsdeur heenklonken, te hebben vergewist dat Peter en zijn gezin in diepen slaap verzonden lagen, stak hij een kaars aan en beroofde de voorraad kalm van al wat hij noodig had. Hij schreef een briefje, en spelde dit naast de magazijn-deur. Na de pakken naar zijn hut te hebben gedragen,

pakte hij een kist vol eetwaren, en droeg haar toen naar den rivierover.

Toen zijn toebereidselen getroffen waren, ging hij naar zijn hut terug om afscheid te nemen van zijn viervoetigen makker. Job, die onmiddellijk begreep dat hij alleen zou moeten achterblijven, jankte zoo erbarmelijk, dat Ambrose medelijden begon te krijgen.

„Ik kan je toch niet meenemen, ouwe jongen!” legde hij uit. „Je hebt zoo'n allemachtig ordinaire snuit. Natuurlijk weet ik wel dat je een machtig goed beest bent, — maar 'n dame zou je uitlachen tot ze je beter leerde kennen.”

Terwijl hij het zeide, klaagde zijn hart hem reeds van ontrouw aan. Plotseling veranderde hij van idee. „Kom maar mee,” fluisterde hij. „We zullen ons geluk samen beproeven. Als je je kop opendoet, sla ik je de hersens in. Wacht hier eens even.”

Job begreep hem volkomen. Hij kroop vlak achter zijn baas aan tot aan den rivierover, zoo geruischloos als een geest. Toen hij de geladen boot zag, sprong hij verheugd op zijn gewone plaats voorin.

In Juni wordt het op de breedte van het Miwassa Meer nooit geheel donker. Een wonderschoon schemerlicht rustte op de breede watervlakte en de met pijnbosschen begroeide oevers. De sterren flonkerden zwakjes in een zee van zilver. De wind was nu geheel gaan liggen, doch de pijnboomen ademden als warmbloedige wezens.

Het zong in Ambrose's hart. „Wat is het mooi vanavond!” mompelde hij bij zichzelf.

Job's krulstaart klopte tegen het boord als antwoord.

„Ik ben toch blij dat ik je meegenomen heb, ouwe jongen!” zeide Ambrose. „Ik geloof dat ik mijn verstand zou kwijtraken als ik niemand had om tegen te praten.”

Job sloeg ijverig met zijn staart tegen den kant der boot, en kronkelde zich en jankte zacht in zijn verlangen naar zijn baas toe te komen.

„Koest!” zei Ambrose.

Even later ging hij voort: — „Driehonderd mijlen! Poly deed er zes dagen over om met den stroom mee te komen, dat zal dus zoowat negen dagen zijn om terug te komen, dus vijftien dagen als alles goed gaat! In dien tijd kan er weet wat gebeuren!... Poly zei dat er geen kans bestond dat een van de lui van daarginds de rivier af zou komen, maar 't kon toch zijn!... Als ik met wenschen een vliegmaschine daar naar 't Noorden kon krijgen, dan...!” Na een stilte: „Ik wou dat ik mijn beste pak kon opgeperst krijgen!... 't Is nou al minstens twee jaar oud. En zij komt net van buiten, zij kent dus de modes... Goeie heer! Ik zal er uitzien als een echte cowboy!”

* * *

Den volgenden morgen, toen Peter Minot de deur van het pakhuis openwierp, vond hij het briefje aan de deurpost gespeld. Het was kort en zakelijk. —

„Waarde Peter, — Je zei dat ik alleen een poosje moest weggaan, tot ik me wat beter voelde. Ik smeer 'm dus. Verwacht me niet terug voordat je me ziet. Belast mijn rekening met 50 pond meel, 18 pond spek, 20 pond rijst, 10 pond suiker, 5 pond pruimedanten, een half pond thee, een half pond bakmeel, en een zak zout. Zorg alsjeblieft voor mijn hond. Tot ziens! A. D.

P. S. Den hond neem ik mee.”

Als alle menschen, die niet gauw kwaad worden, verloor Peter in sommige gevallen, waaronder ook dit behoorde, zijn gelijkmoedigheid op onthutsend snelle wijze. Na het briefje van de deur te hebben afgescheurd, en het onder zijn voeten te hebben vertreden, vervloekte hij den vluchteling uit den grond van zijn hart. Eva, die dit hoorde, riep haastig de kinderen binnen, en gluurde, na ze achter zich geplaatst te hebben, in het pakhuis. Met een van woede vuurrood gezicht stond Peter daar met zijn armen te zwaaien. Eva sloot zeer zacht de deur, en gaf de kinderen brood met stroop om ze zoet te houden. Onderwijl bleef de storm voortwoeden.

„Die jonge zot! Om weg te loopen zonder iets te zeggen! Als hij 't gezegd had, had ik 'm met plezier laten gaan, en dan had ik 'm nog 'n vertrouwd man meegegeven ook! Maar alleen te gaan! Hij zal nog 'n arm breken en alleen in de wildernis sterfen. En dan mij te laten zitten, nou dat de voorraden voor 't heele jaar de volgende week komen! Ik zie 'm niet weer, voordat de kou invalt... als ik 'm ooit terugzie! Vijftig pond meel — en dat voor iemand met zijn eetlust! Hij sterft vast en zeker van honger, as ie al niet voor dien tijd verdronken is! Hij brengt 't nooit tot Enterprise! Die stomme ezel van 'n jongen! Die verwenschte Poly Goussard ook met zijn romantische verhalen!”

HOOFDSTUK III.

In de groote, houten villa te Fort Enterprise zaten John Gaviller en zijn dochter Colina te ontbijten. Zij vormden een knap paar, die ook in hun hart niet zooveel verschilden, hoewel men niet uit het oog moet verliezen dat dezelfde eigenschappen zich niet op dezelfde wijze uiten bij een man van zaken van middelbaren leeftijd en een romantisch-aangelegde jonge vrouw zonder verantwoordelijkheidsgevoel. Zij waren heimejlijk trotsch op elkaar en kibbelden onophoudelijk. Door haar nie-

mand en niets sparende eerlijkheid behaalde Colina dikwijls de zege op haar meer voorzichtigen vader.

„Enfin!” zeide hij nu, met een gebaar waar overgave uit sprak, „als je je zinnen er op gezet hebt om hier te blijven, mij goed, maar dan moet je anders leven.”

Bij het woord: „moet” schoot er een onheilspellende lichtstraal van onder Colina's wimpers uit. „Wat mankeert er aan mijn levenswijze?” vroeg zij met bedriegelijke zachtheid.

„Dat rondhollen op een paard door de heele streek hindert me,” zei hij. „Dat je den heelen dag jaagt, nu eens met dezen dan weer met genen, en dat je den nacht doorbrengt in India-nenhutten. Zoolang als ik dacht dat je hier maar voor een tijd logeerde, heb ik niks gezegd...”

„Och, is 't waar!” mompelde Colina sarcastisch.

„Maar als je hier voor goed wilt blijven, dan moet je ook eens gaan denken aan je goeden naam in de gemeenschap, precies evengoed als waar dan ook... ja, zelfs nog meer; we leven hier in een erg klein wereldje, waar onze geringste handelingen worden gadeslagen en becritiseerd.”

Hij nam een langen teug uit zijn koffiekop. Colina speelde zoo'n beetje met haar eten en keek gemelijk.

Haar zwijgen gaf hem moed om verder te gaan. „En dan is er nog iets,” zeide hij, met een minachtenden glimlach, „betrekkelijk bekleed ik hier een verheven positie. Ik ben het hoofd van alles hier, zooals het reilt en zeilt. Of 't nu in 't groot of in 't klein is, in ieder geval brengt 't toch zekere verplichtingen mee. Ik moet drommels goed letten op al mijn woorden en handelingen. Als je hier bij me wilt blijven, dan moet ik ook van je verwachten dat jij je deel er van op je neemt, en dat je mijn belangen zult behartigen, en dat je me helpt, dat je dus je plicht doet. Waar ik bezwaar tegen maak, dat zijn je toegeven aan den eersten den besten aandrang, je openhartigheid tegenover het volk. Denk er wel om, iedereen hier is je ondergeschikte. 't Is altijd een verkeerde taktiek om openhartig en te eigen te zijn met je ondergeschikten. Ze begrijpen dat niet, en als ze het wel doen, dan maken ze er misbruik van. Laat je leiden door mijn ervaring; niemand zou, met een schijn van recht, mij kunnen beschuldigen van gebrek aan vriendschappelijkheid in mijn omgang met deze menschen hier... maar zij weten nooit waar ik over denk!”

„Bewonderenswaardig!” mompelde Colina, „maar ik ben geen vergadering van den raad van Commissarissen!”

„Colina!” zeide haar vader verontwaardigd.

„'t Is niet fair dat u er bij sleept dat ik u moet helpen en steunen!” ging zij opgewonden voort. „U weet heel goed dat ik dat mijn heele leven lang zal doen. Maar ik moet 't op mijn eigen manier mogen doen. Ik ben volwassen en ben een persoonlijkheid. Ik ben anders dan u, en ik heb 't recht van u te verschillen. Juist omdat deze menschen mijn minderen zijn, kan ik volkomen natuurlijk met hen omgaan. En u hoeft niet bang te wezen dat zij daar misbruik van zullen maken. Dat weet ik zelf wel te voorkomen.”

„Een beetje meer gereserveerdheid,” mompelde haar vader.

Colina zweeg even, en keek hem vlak in de oogen. „Vader, wat doet u toch wonderlijk waar 't mij betreft!” zeide ze kalm.

„Colina!” riep hij wederom, en sloeg met den vuist op tafel. Zij ontmoette zijn woedenden blik zonder de oogen af te wenden. „Dat meen ik,” zeide zij. „Ik ben uw dochter, niet waar?... en die van moeder? U is oud genoeg om u zelve te kennen, en wie moeder was, moet u ook geweten hebben... en daarom behoorde u mij een beetje te begrijpen, maar u wilt 't zelfs niet probeeren... hoewel u in andere dingen scherpzinnig genoeg bent! U hebt uzelve een idee gevormd van wat een dochter behoorde te zijn, en nu probeert u voortdurend mij die rol te laten spelen.”

Gaviller luisterde ternauwernood naar haar. „Ik zal een chape-ron voor je hier moeten laten komen!” riep hij uit.

„O heer!” kreunde Colina. „Liever alles dan dat! Wat wilt u dan dat ik doe?”

„Enkel dat je je gedraagt zooals andere meisjes,” zei Gaviller; „dat je de conventies een beetje in acht neemt.”

„Daarom kon ik 't juist niet vinden op school,” mompelde Colina somber. „Dan kunt u me wat mij betreft net zoo goed terug laten gaan.”

„Je bent eenvoudig koppig!” zei haar vader streng. „Je wilt niet probeeren je te veranderen.”

„Vader,” zei Colina plotseling, „in de eerste plaats, wat dreef u dertig jaar geleden hier naar 't Noorden?”

Deze vraag overrompelde hem een weinig.

„Een natuurlijke lust in avonturen, geloof ik,” zei hij achteloos.

„Volkomen natuurlijk!” zeide Colina. „Vond uw vader dat prettig?”

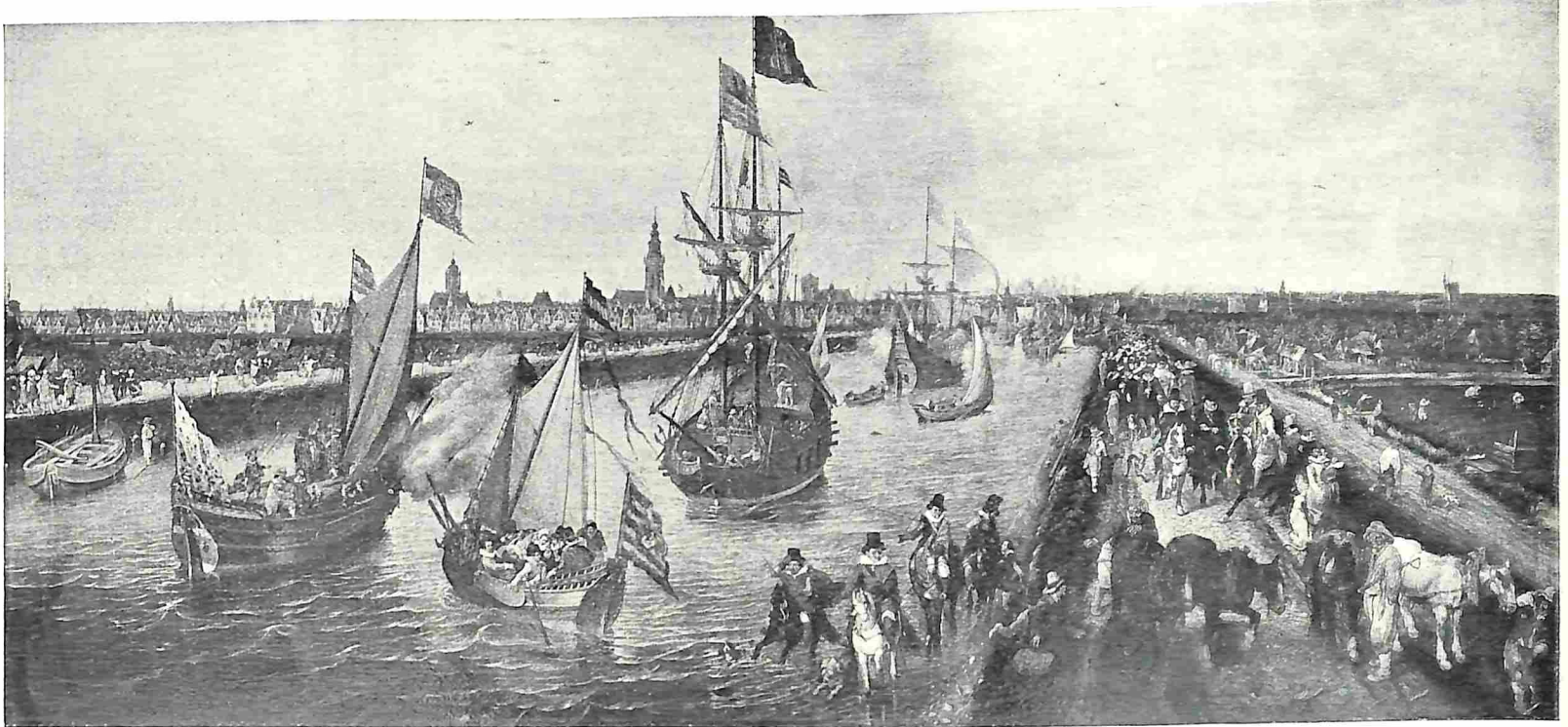
Gaviller begon te begrijpen waar zij heen wilde. „Neen!” zei hij gemelijk.

„En toen u terug ging om haar te halen,” hield Colina aan, „is mijn moeder toen niet met u weggelopen, hier naar 't Noorden toe, tegen de wenschen van haar ouders in?”

„Je moeder was een engel!” riep John Gaviller verontwaardigd uit.

„Zeker,” zeide Colina bedaard, „maar niet van de psalmzingerende soort. Wat verwacht u wel van het kind van zulk een paar?”

(Wordt vervolgd).

DE THANS LAND GEWORDEN HAVEN VAN MIDDELBURG TIJDENS VORSTELIJK BEZOEK IN DEN AANVANG DER ZEVENTIENDE EEUW.

Naar de schilderij van Adriaen Pietersz. van de Venne (1618) in het Rijksmuseum.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

VI. DE KAMER ZEELAND.

DE kamer Zeeland... Dat zij dezen naam ontving, moge geschiedkundig te verklaren zijn, toch ware het misschien juister geweest haar te noemen naar de stad waar zij zetelde en wier invloed, macht en rijkdom overwegend waren in het gewest, naar Middelburg. In elk geval is het niet verwonderlijk, dat de kamer als onderscheidingsteeken aan het befaamde monogram der Compagnie — de V welks beenen door O en C. zijn omslingerend — niet alleen een Z toevoegde, welk er boven, maar tevens een M, welke er onder werd geplaatst. Middelburg aan te treffen onder de zes voornaamste zeehandelssteden der Republiek, het bevreemdt op het eerste gezicht al bijkans evenzeer als Delft onder haar een plaats te zien innemen. Toch wijkt hier spoediger de verbazing door de wetenschap dat geen gewest meer onderhevig is geweest aan de grillen van het water als Zeeland, dat zijn welvarende steden een prooi der golven zag worden en zijn drukke havenplaatsen in den loop der eeuwen zag verworden tot stille landstadjes.

Inderdaad, ook van Middelburg heeft het nukkige element zich ten slotte afgewend, na eenige eeuwen de stad roem en rijkdom te hebben gebracht. Hoe gunstig was ze aanvankelijk gelegen, als middelpunt van een aantal eilandjes, die haar tegen de watervloeden beschermden gelijk haar burcht dat tegen de zeeroovers deed! De eilandjes groeiden aaneen tot Walcheren, en van de vijf waterwegen, waardoor Middelburg van zee uit te bereiken was, bleef slechts één over, de Arne, maar deze is vele jaren lang, tot de 16e eeuw, der stad tot een voldoende haventoeegang geweest, gemakkelijk van de reede voor Arnemuiden uit voor zeeschepen bevaarbaar.

Dan echter begint Middelburg's strijd om zijn plaats als zee-stad te blijven innemen. Het is een hardnekkige strijd geweest, eeuwen lang volgehouden, aanvankelijk zelfs met veel succes. Veere en Vlissingen, beide aan diep vaarwater gelegen, hadden — zou men zoo zeggen — zonder groote moeite zich de plaats kunnen veroveren, die het ongunstiger gelegen Middelburg zich, ten koste van veel moeite, veroverd heeft, en langen tijd behield. En dat strekt der stad en haar energieke burgerij tot eer!

In den aanvang der 16de eeuw wordt de, tot een bochtig smal water geworden, steeds meer verzandende Arne als haventoeegang langzamerhand onbruikbaar en vraagt en verkrijgt de stad van Karel V octrooi om een nieuwe haven te graven. Een opschrift op de Noord-Dampoort vermeldde:

XVc XXXII in Apriel den achtsten dach
dat men de nieu haven beghinnen sach,
op Sint Berthelmeusdach XXXV daer aen,
wierf de voorz. havene open ghedaen.

't Was een flink recht kanaal, van een half uur lengte ongeveer, dat bij de stad zijn aanvang nam tegenover de plaats, waar de oude haven vrij diep tot den Dam de stad binnendrong, en uitmondde in het Sloe tegenover de plaats, waar later op ingepolderde gronden het dorp Nieuwland zou verrijzen; blijkens een plattegrond der stad van 1599 was het kanaal deels als binnen-, deels als buitenhaven ingericht.

De vreugde over de nieuwe haven kon helaas niet van langen

duur zijn. Want alras bleek ook zij neigingen tot verzanding te vertoonen. In 1550 werd ten noordwesten van de stad (bij de laatste vergroting tegen het eind der 16de eeuw viel het terrein binnen de wallen) een groot waterbassin gegraven, het Molenwater genaamd, ten einde de haven met den daarin aanwezigen watervoorraad door twee sluizen, een bij de stadsschuur en een bij 't Spui, te kunnen doorspoelen, uitschuren en op diepte houden. 1) Maar dit baatte niet voldoende, vooral niet, omdat de plaats van uitmonding der nieuwe haven in het Sloe allerongeschikst bleek te zijn: juist daartegenover begonnen zich tegen het einde der 16de eeuw in het breede wateroppervlak ondiepten te vormen, die als uit het water opgroeiden, en ten slotte tot een tegen de kust van Walcheren aanliggend eiland werden, waarvan verschillende gedeelten later — tusschen 1631 en 1671 — ingedijkt zijn. Thans dus mondde Middelburg's haven niet meer uit in het open water, maar in den stroom, die het nieuwe eiland, Nieuw- en St. Joostland geheeten, nog scheidde van het oude Walcheren. En het nu volgende getob om Middelburg's haven op diepte te houden geldt niet het minst dezen nieuw gevormden stroom. Met het noordelijk gedeelte, dat, als in den tijd toen alles hier nog water was, den naam van „Arnemuidensche gat” bleef bewaren, was 't al spoedig zeer droevig gesteld; een troosteloze verzanding bracht het arme Arnemuiden tot diep verval. Beter bruikbaar bleef het zuidelijk deel, het z. g. n. kanaal van Welzinge, dat ten oosten van het fort Rammekens in het Sloe uitkwam. Maar welk een moeite heeft het gekost het voor het groote scheepvaartverkeer bruikbaar te houden!

Reeds in 1610 vroeg Middelburg aan de Staten van Zeeland vergunning om een nieuwe haven te graven, uitlopend in de Wester Schelde westwaarts Rammekens. Maar de tegenstand van Veere en Vlissingen leidde tot uitstel, dat ten slotte afstel werd. En nog twee eeuwen lang sukkelde Middelburg voort met zijn onvoldoende haven, groote sommen bestedend om haar op diepte te houden. In 1792 slaakten Heeren Bewindhebbers der O. I. Compagnie ter kamer Zeeland, directeuren der geoktroeyerde Zaagmolens en die van de Zoutpannering te Arnemuiden een luide noodkreet over het toenemend verzanden en opslikken der haven; zijn stadsbestuur besloot daarop tot een uiterste krachtsinspanning; geen kosten zouden gespaard worden om de haven uit te diepen. Het heeft niet gebaat....

Lodewijk Napoleon onderzocht de zaak en kwam tot de conclusie, dat verbetering der oude haven vruchteloos zou zijn; hij besloot tot het graven van een nieuwe haven, tusschen twee sluizen besloten, naar Veere; de afbakening voor dit plan was reeds gedeeltelijk verricht, toen de annexatie van ons land bij Frankrijk een verdere uitvoering stuitte. Maar de zaak drong. Middelburg was zoo goed als afgesloten van de zee, en zoo spoedig mogelijk, reeds in 1814, werd dan ook, op aandringen van Willem I, van rijkswege een nieuwe haven gegraven, een open haven ter lengte van bijna een uur gaans, die bij 't gehucht Wulpenburg, ten zuiden van Veere, in 't Veersche gat uitkwam. IJlings richtte men ter herinnering aan dit heuglijk feit een leelijke gedenkzuil op, op den hoek van Rouaansche- en Dwars-

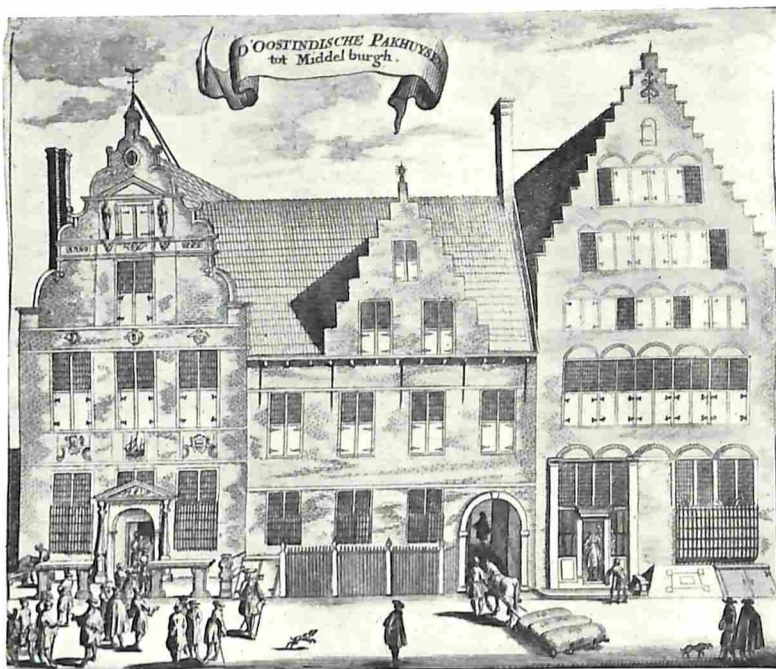
1) Jammer genoeg is dit Molenwater, de Middelburgsche „Vijverberg”, in de vorige eeuw drooggelegd.

kaai. Voorbarig! Want ook deze nieuwe haven voldeed niet. Eerst in 1873 bracht het kanaal door Walcheren de stad een goede verbinding met Wester Schelde en Veersche gat. Maar o smaat voor de trotsche hoofdstad: aan de beide kanaaluitgangen liggen de twee mededingers, waarvan de een, eens de misschien meest gevreesde, Veere, tot machteloos dorpje werd, doch de andere, Vlissingen, in economische beteekenis en inwonersaantal Middelburg thans overtreft. Maar toch, welk een burgerlijk jongske is dit Vlissingen in zijn uiterlijk, dat het zich beijverd heeft nog danig te verknoeien ook, vergeleken bij het aristocratische Middelburg!

Het op de vorige bladzijde gereproduceerde schilderij van Adriaen Pietersz. van de Venne, vervaardigd in 1618, geeft Middelburg's „Schmerzskind" te zien, de in 1535 geopende haven, waarop schepen uit alle werelddeelen in den tijd van den hoogsten bloei der stad gevaren hebben, en waaraan eeuwen lang gewerkt is, om ze, met haar ongewenscht verlengstuk, het kanaal van Welzinge, op diepte te houden. Wie thans van Zuid-Beveland naar Middelburg gaat, en den straatweg over Nieuwland houdt, kruist even voorbij dit dorp het thans droge kanaal van Welzinge — want Nieuw- en St. Joostland is aan Walcheren vastgegroeid — en gaat vervolgens over een dijk, den voormaligen noordelijken havendijk, langs Middelburg's oude haven, waarvan de loop mede door den nog aanwezigen zuidelijken havendijk nog heel goed te volgen is, doch waaruit alle water verdween. Een strook weiland tusschen twee dijken, hier en daar begroeid, het is al wat van de haven overbleef. Even voor de stad werd tusschen de twee havendijken een kerkhof aangelegd, welks geboomte aan Middelburg het sombere gezicht beneemt op den drogen waterweg, eeuwenlang de toegang tot Middelburg van zee uit, die voor de oude stad het kerkhof harer groote aspiraties werd.

Middelburg was reeds in de vroege middeleeuwen een belangrijke koopstad. Naar gezegd wordt richtte het reeds omstreeks het jaar 1100 zijn buitengracht tot haven in. De handel werd gevoed door de nabijheid van Vlaanderen, het meest bloeiende gewest en het hart der Nederlanden. Een druk handelsverkeer te water ontwikkelde zich met Spanje, Portugal, Lombardije en met verschillende Fransche havens; Middelburg was de stapelplaats der Fransche wijnen; dit laatste privilege vooral was een der gewichtigste bronnen van rijkdom voor de stad en de „wijnheeren" behoorden tot haar aanzienlijkste kooplieden. 't Is aan dezen handel, dat de Rouaansche kaai haar naam ontleent.

Hoewel er tijden zijn geweest, dat Veere, met zijn krachtigen Schotschen handel, Middelburg als handelstad scheen te zullen overvleugelen en het scheepvaartverkeer in Arnemuiden's haven wel eens drukker geweest is dan dat te Middelburg, en hoewel Middelburg — gelijk trouwens geheel Zeeland, dat aanvankelijk van de verzanding van het Zwin en den achteruitgang van Brugge, Damme en Sluis voordeel getrokken had — in het midden der 16de eeuw veel van zijn beteekenis als handelscentrum af had moeten staan aan Antwerpen, dat omstreeks 1568 alle Nederlandsche steden als handelsstad verre overschitterde, Middelburg was toch bij 't ontstaan der troebelen met Spanje, misschien mede door zijn beteekenis als marktplaats, ongetwijfeld de voornaamste stad van Walcheren, ja van geheel Zeeland. Voornamen menschen plegen voorzichtig, neutraal en objectief te zijn, zij hebben een naam en — vaak — een vermogen te verliezen, zij kunnen geen malligheden doen, en daarom gaat zoo héél dikwijls in veel bewogen tijden het initiatief tot groote daden van de kleineren uit. Dit geldt ook voor de steden, inzonderheid in 't begin van den 30jarigen oorlog. Zooals Amsterdam geruimen tijd neutraal bleef in den vrijheidsstrijd tegen Spanje, een neutraliteit die in de praktijk op een stelling nemen tegen de zaak der vrijheid neerkwam, zoo ook wachtte Middelburg zich wel om zich bij den opstand aan te sluiten. De warmte, de liefde voor de goede zaak laaide bij de kleineren op — bij Veere en Vlissingen. En als zij met hunne wakkere hulpstroepen in 1574 Middelburg tot overgave dwingen en noodzaken zich bij den Prins van Oranje aan te sluiten, blijkt al spoedig, hoe kortzichtig de voorzichtigheid van Middelburg was. Want na haar overgang tot de opstandelingen bereikt de stad binnen enkele tientallen jaren een tot dusverre ongekenden bloei; een groote ringvormige uitleg, die in 1598 haar beslag krijgt, blijkt noodig. Vooral de val van Antwerpen heeft tot den bloei van Middelburg bijgedragen; een aanzienlijk percentage van de kloekste en energiekste bewoners der Scheldestad, ondernemende vrijheidlievende Neder-

HET O.-I. HUIS TE MIDDELBURG VÓÓR DE VERBOUWING VAN 1710—'11.

Naar de prent in Smallegange's kroniek.

landers, kérels uit één stuk, verkozen het nabijgelegen Middelburg tot hun woonplaats, en stortten een krachtig nieuw leven in zijne bevolking, zooals zij dat in zoo menig Hollandsche en Zeeuwsche stad deden. Handel en nijverheid ontplooiden zich tot ongedachten bloei.

Torenhoog boven de andere Middelburgsche kooplieden van dien ook voor Zeeland zoo mooien tijd steekt uit Balthasar de Moucheron, gesproten uit een Normandisch adellijk geslacht, wiens vader, Pierre, zich in 1530 te Middelburg als koopman had neergezet, doch in 1545 naar Antwerpen, de groote, alle kooplieden aantrekende handelsstad, was verhuisd. Balthasar schart zich met zijn broeders Pieter en Melchior in 1572 aan de zijde van den Prins, en blijft, ondanks de moeilijke jaren die voor de Scheldestad volgen, nog 12 jaren het kantoor in de Ammanstraat te Antwerpen besturen; eerst na de overgave der stad aan Parma, in 1585, neemt hij de wijk, en het verwondert ons niet, dat hij Middelburg tot woonplaats kiest, de stad waar het kantoor door zijn vader oorspronkelijk was gevestigd, en waar deze zijn vrouw had gevonden, Isabeau de Gerbier, dochter van een Franschman als hij, die in 1512 poorter der stad Middelburg was geworden. 1)

1) We vermelden dit opzettelijk, opdat men zal kunnen beoordeelen, in hoeverre Balthasar de Moucheron een Nederlander kan genoemd worden.

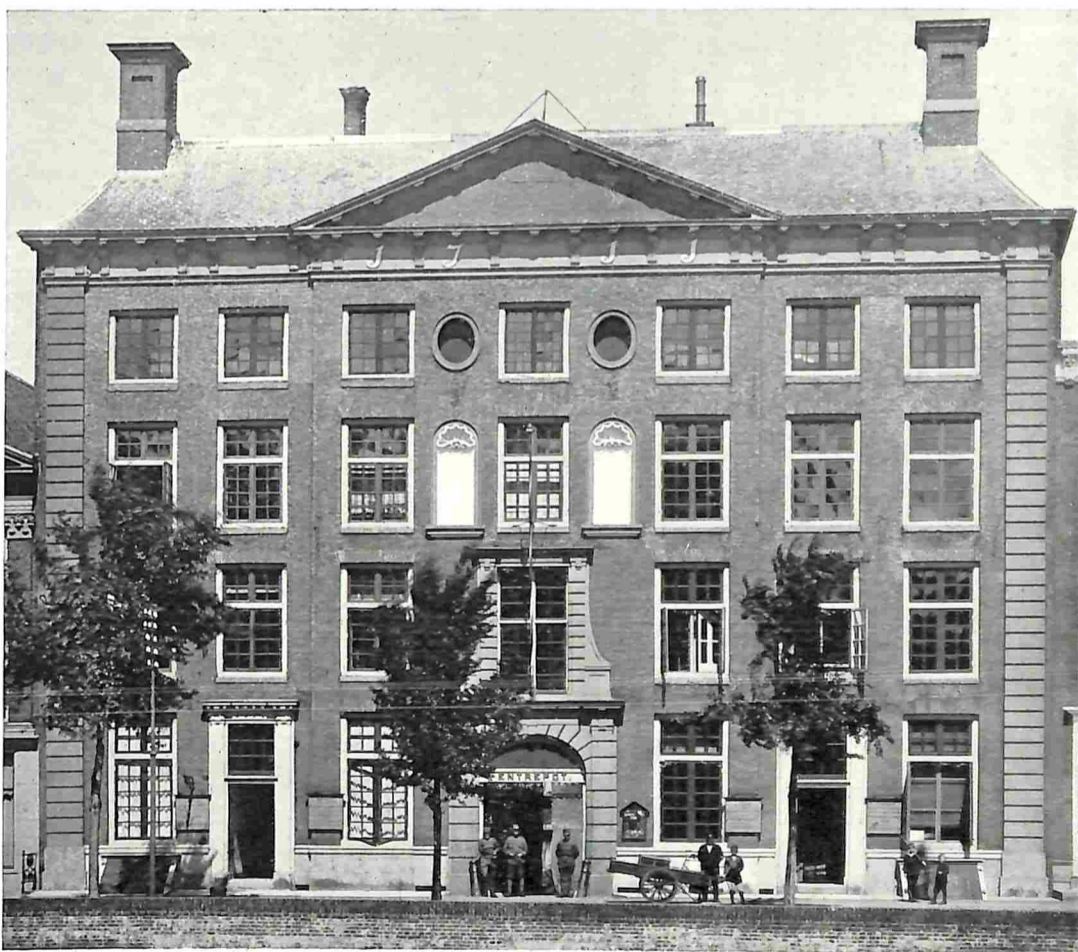

Foto C. Steenburgh.

HET O.-I. HUIS AAN DE ROTTERDAMSCH KAAI TE MIDDELBURG.

Middelburg's glorie tegen het eind der 16de eeuw als handelsstad, die hare schepen wijd en zijd zag varen, is voor een groot gedeelte de glorie van de Moucheron. In overeenstemming met zijn beginsel: „Noyt een heroïcqe gemoet en laet te vorderen heroïcque saken uyt vrees van swaricheyt,” durfde hij de meest gewaagde handelsondernemingen, de meest roekelooze scheepstochten aan. Van hem is het denkbeeld een doortocht naar Indië langs het noorden van Azië te zoeken. Hij is de groote drijfveer en de ziel der latere Noordsche tochten. Hij was de grondvester van den Nederlandschen handel op Rusland. Hij was zijn tijd verre vooruit, met zijn denkbeeld, om niet ver van de evenaren een station te stichten, dienende als „een herberghe voor alle Nederlandsche schepen, dien wech varende.” Hij stichtte het college der consuls, een koopliedenbond tot vrijwaring van schade op zeetochten. En de meeste Middelburgsche schepen, die op verre zeeën voeren, hadden zijn vlag, het Bourgondische kruis in een groen veld, in top.

De verleiding is groot, om wat meer te vertellen van dezen man, de meest ondernemende der Nederlandsche kooplieden, „in wiens helder diepdenkend hoofd doorgaans het eerst de gedachte rijpte aan de stoutmoedigste tochten” zooals Bakhuizen van den Brink zegt, den helden-koopman, gemiddelde Nederlander intusschen minder weet dan van Koppelstok, Kenau Haselaar, Jan Haring of Kaat Mossel... Maar we zouden al te ver buiten het kader dezer artikelen te treden hiedus dus aan de verleiding weerstand. 1)

Dat de mindere goden het met een dergelijken genialen kerel niet goed konden vinden, is niet vreemd. Naast de Moucheron's kantoor en de daaraan verkochte kooplieden vonden we dan ook spoedig een tweeden kring van Middelburgsche kooplieden, als wier aanvoerder de burgemeester der stad, Adriaen Hendriksz ten Haeff kan beschouwd worden.

Zoo was Middelburg na den val van Antwerpen in weinige jaren naast Amsterdam het krachtigst centrum van overzeeschen handel geworden; zijn kooplieden deden in ondernemendheid niet onder voor die in de stad aan d'Amstel en het IJ, en zijn schepen voeren naar verre landen, naar 't hooge Noorden zoowel als naar de Westkust van Afrika. Ook hier verschenen — bij Barend Langenes, boekverkooper om den hoek van de Giststraat —, de reisbeschrijvingen en wereldkaarten, die de zucht om vreemde werelddelen te leeren kennen nog aanwakkerden.

De eer van den tocht om „de Zuid” naar Oost-Indië aangedurf te hebben, komt intusschen — wij zagen het reeds — aan te Amsterdam gevestigde kooplieden toe. Maar na den behouden terugkeer van de Houtman haast Zeeland zich het voorbeeld van Amsterdam te volgen. Twee compagnieën voor de vaart op Oost-Indië worden opgericht, de eene, de Middelburgsche, kan als de Moucheron omstreeks 1597 en waarschijnlijk in verband met de oprichting dezer Compagnie zijn kantoor had verplaatst — als de Compagnie van den genialen koopman beschouwd worden. Beide mochten zich in den steun van de Staten Generaal en de Staten van Zeeland verheffen, en verkregen van hen hulp in geschat en ammunite. In 1599 verwelkomt juichend Middelburg zijn eerste behouden teruggekeerde Oostindievaarders „De Lange Berdsche” en „De Zonne”; de tocht van de door Veere uitgeruste schepen „de Leeuw” en de „Leeuw van Zeeland”, onder bevel van Frederik en Cornelis de Houtman, liep minder veruit af. In 1600 sloten de meeste van de Moucheron's voortuinen zich aan bij de Compagnie van Middelburg, die daarop den naam ontving van „de gemeene reeders op Oost-Indiën in Zeelandt”; zij was toen bezig met het uitrusten harer tweede vloot; de heeren gaven vermoedelijk de voorkeur aan waarschijnlijk winst boven de Moucheron's grootsche plannen. Deze laatste vroeg een octrooi van alleenhandel „op sekere nyeuwe havenen in vreemde landen gelegen,” en nog het volgend jaar zeilden drie zijner schepen, „de Ram,” het Schaap” en „het Lam” uit de haven van Veere.

Het was de laatste expeditie naar Oost-Indië voor rekening van een particulier. Want kort daarop kwam de vereniging der Compagnieën tot stand, de Vereenigde Compagnie, die het monopolie van de vaart op de Oost verkreeg. Niet zonder tegenstand van de Zeeuwsche kooplieden. Niet ten onrechte toch vreesden zij voor een te grooten invloed van Amsterdam, waarbij de minder krachtige compagnieën in West-Friesland en aan de Maas zich reeds hadden neergelegd, en vooral Veere en Vlissingen die van de vrijheidsbelemmering welke de aansluiting met zich

Foto Helder.
GEDEELTE VAN DE TRAPLEUNING
IN HET OOST-INDISCHE HUIS TE
MIDDELBURG.

bracht, het ergste vreesden, weerden zich geducht. De Moucheron, hoezeer zijn helder verstand hem zeide, dat de samensmelting in beginsel toejuichende, was te zeer een persoonlijkheid, om erop gesteld te zijn dermate gekortwiek te worden. Maar niet kunnende ontkennen, dat het landsbelang de oprichting der Vereenigde Compagnie eischte, bukte hij; hij liet zich — zij 't noode — opnemen in de Vereenigde Compagnie, „door welke van de slangenstaf des handels uit de vuist werd gewrongen om in talrijker doch zwakkere handen over te gaan,” zooals Mr. de Stoppelaar schrijft.

In art. 18 van het octrooi der Compagnie staat zijn naam onderaan op de lijst van de eerste bewindhebbers der kamer Zeeland. De namen der anderen zijn: Adriaen Hendriksz Coole, Jacob Boreel, Johan Lambertz Coole, Jacob Pieters de Weert, Cornelis Meunicx, Adriaen Bossomenee, Laurens Bacx, Everhart Becquer, Arnoult le Clercq, Arnoult Verhove, Gherardt van Schoonhove, Nicolaes Pieterse en Balthasar van Vlierden.

Door Middelburg zonden 9, door Vlissingen 2, door Veere eveneens 2 bewindhebbers worden aangewezen (van wie één de Moucheron was, wiens zetel, nadat hij zich aan 't voor hem ondraaglijke juk had onttrokken en arm naar den vreemde was getrokken, niet vervuld werd.) Later kreeg Groningen het recht over een der aan Veere ontvallen zetels te beschikken.

Dat de kamer Zeeland, na die van Amsterdam, aanvankelijk de belangrijkste der Compagnie was, is reeds van de beginnende op deze artikelenreeks 2) genoemde cijfers gebleken. Haar beteekenis werd ook erkend door de bepaling, dat de „Heeren Zeventien” beurtelings gedurende 6 jaren in Amsterdam en gedurende 2 jaren in Middelburg moesten vergaderen.

* * *

Ook hier valt weer niet met zekerheid te zeggen, waar Heeren Bewindhebbers in de eerste jaren na de oprichting der kamer Zeeland hunne vergaderingen hielden. Missing reeds ter zelfder plaatse waar nog thans het Oostindische Huis staat, n. l. aan de Rotterdamsche kaai. In zijn beschrijving van het Huis zegt Boxhorn (1644) — en Smallegange (1696) neemt zijn woorden over: „Het Huis... staet aen en in 't inkomen van de haven aen den dam, alwaer met de schepen en lichters, die de groote O. I. schepen ontladen, alle de Speceryen, Syden, Porcelynen en andere kostelijke Indische waren aengevoert en in dit huis, als in een seekere scheure jaerlijks opgelegd, en aldaer aen de meest daarvoor biedende verkocht worden. Het gestichte selfs is groot en wijd, van tamelijke hoogte; daer zijn onlangs een treffelijke vergaer-kamer, pakhuizen en andere bijgevoegt.” Dat „aen en in 't inkomen van de haven aen den dam” is niet zoo duidelijk, als wij 't zouden kunnen wenschen, maar zeer goed geeft echter de Rotterdamsche kaai bedoeld zijn. Het veralgaderzaal der bewindhebbers is geweest, welke waarschijnlijk, als de Heeren Zeventien in twee achtereenvolgende jaren te Middelburg bijeen kwamen, ook voor de vergaderingen van deze hooge heeren gebruikt werd. Wellicht was de oude vergaderzaal aan den overkant, aan de Dwarskaai, waar nog boven een poortdoorgang de woorden „De oude kamer” te lezen zijn. Dr. Unger, Middelburg's archivaris, dien wij hieromtrent inlichten, meent dat er meer reden is, om hier aan een rederijders- of aan een gildekamer te denken; even verder, zoo schreef hij ons, in de Kuiperspoort, resideerden verschillende gilden. Wij voor ons eenige aanleiding geven om aan de kamer, de kamer der O.-I. Compagnie, te denken.

Onze twijfel, of de vergaderzaal der Bewindhebbers aanvankelijk wel in de gebouwen aan de Rotterdamsche kaai is geweest, wordt gevoed door een prentje in Smallegange van „de Oost-Indische pakhuizen” (gereproduceerd op blz. 449), die, als we het vergelijken met de prent „Gesicht van de Oostpunt” in dezelfde kroniek, waarop vooral de trapgevel met het scheepje als windwijzer op den top duidelijk te herkennen is, en die we dus verwachten zouden met O. I. Kamer of O. I. Huis te zien aangeduid, vooral daar duidelijk is, dat we hier toch

1) We verwijzen belangstellenden slechts naar Mr. J. H. de Stoppelaar's „Balthasar de Moucheron. Een bladzijde uit de Nederlandsche handelsgeschiedenis tijdens den 80-jarigen oorlog.” 's Gravenhage, Martinus Nijhoff 1901.

2) Zie „Buiten” van 16 Maart 1918, (blz. 130).

eigenlijk niet met *pakhuisen* te doen hebben. 1) We zouden dit dan zoo moeten verklaren, dat deze gebouwen, met de er achter liggende pakhuisen, de O. I. pakhuisen werden genoemd (omdat de Heeren Bewindhebbers in den beginne elders vergaderden) ook toen de vergaderplaats reeds naar hier was overgebracht.

Het meest sierlijke dezer gebouwen vertoont in den gevel op twee plaatsen het jaartal 1583; het scheepje op den gevelsteen en dat van den windwijzer wettigen het vermoeden, dat in dit huis reeds vóór de oprichting der Vereenigde O. I. Compagnie scheepvaart-kantoren zijn gevestigd geweest, misschien van De Moucheron of van ten Haeff en de zijnen.

Genoeg van al deze vermoedens. Zeker is, dat in 1710 deze drie huizen „van vooren geheel vernieuwd en met een groote sierlijke Gevel versierd” werden, zooals we in de „Tegenwoordige staat van Zeeland” (1751) lezen. Het is deze gevel, in 1711 voltooid, die nog bestaat (zie afb. op blz. 349 beneden). Sierlijk kunnen we hem nu juist niet noemen, wel groot en stoer. Misschien zou hij aangenamer aandoen, als de twee groote nissen in het middenstuk en het frontespice niet ledig waren gebleven. De wonderlijke indeeling van het inwendige toont nog duidelijk, dat we met drie aaneengesloten huizen te doen hebben.

In de eerste helft der 17de eeuw zijn achter het Huis, aan de westzijde, een reeks gebouwen opgetrokken, gedeeltelijk voor vergaderzaal, gedeeltelijk voor pakhuisruimte dienende, en weer daarachter werden in 1671 ruime pakhuisen gebouwd, die met een deftige, tamelijk rijk versierde gevel aan de Breestraat uitkwamen. Het prentje op blz. 453 geeft een voorstelling uit dien tijd van het gebouwencomplex in vogelvlucht, van de zijde van laatstgenoemde straat gezien; de betiteling „Oostindische kamer” kan verwarring stichten, daar het nieuwe pakhuis zoo op den voorgrond staat, maar is toch niet geheel onjuist als we slechts bedenken, dat met „Kamer” het geheele O. I. Huis, het geheele complex van gebouwen, placht aangeduid te worden. In 1722 ten slotte verrees ten oosten van het in 1671 gebouwde een nog grooter pakhuis aan de Breestraat, in welks gevel evenwel slechts weinig versierselen werden aangebracht. Hiermee had het gebouwencomplex tusschen Rotterdamsche kaai en Breestraat zijn grootsten omvang bereikt, een eerbiedwaardigen omvang inderdaad.

In den Franschen tijd vergaderden in de kamer der bewindhebbers de Rechtbank van koophandel en de kamer van koophandel en fabrieken. Na het herstel van Neerland's onafhankelijkheid werd het O. I. Huis zetel van het inmiddels opgerichte entrepôt, dat ook verscheidene der pakhuisen tot zijn beschikking kreeg; de overbodige pakhuisruimte werd aan particulieren verhuurd; ook werd er de thee geborgen, die door Zeeuwsche schepen uit China werd aangebracht. Een gedeelte van het Huis werd verder ingenomen door kantoren voor de in- en uitgaande rechten en accijnsen, directie Zeeland.

Thans zijn in het huis de kantoren gevestigd van den bewaarder der hypotheeken, het kadaster en der scheepsbewijzen, van den rijksbetaalmeester, den ontvanger der directe belastingen, invoerrechten en accijnsen, van den controleur der grondbelasting, de landmeters van het kadaster en de bureaux van den directeur der registratie en domeinen. De pakhuisen worden gedeeltelijk aan particulieren verhuurd (zoo doen die aan de Breestraat dienst als bewaarplaats voor meubelen en inboedels, terwijl in enkele kelders wijn en gedistilleerd ligt opgeslagen) en de rest wordt sinds de mobilisatie als hulpkazerne gebruikt.

Brengen wij thans een bezoek aan het Huis met de bijbehorende gebouwen. Rechts van de groote voorpoort, die naar de binnenplaatsen achter het Huis voert, was vroeger het „Scheepskomptoir”; in dat gedeelte van het huis is niets bijzonders te zien. Links van de poort is de „voorvloer,” waar dadelijk de trap de aandacht trekt, of liever hare leuning, met zeer fraai snijwerk; merkwaardig is, dat elk leuningstuk een ander ornament vertoont. De wijze waarop zij in korte rukken naar boven stijgt, wijst op gebrek aan plaats en doet vermoeden, dat zij hier reeds is aangebracht in het oude smalle huis vóór de verbouwing van 1710. Achter in de „voorvloer” is een deur die toegang verleent tot de ruime voormalige vergaderzaal van Heeren Bewindhebbers en Heeren Zeventien, zaal ook waar de tweejaarlijksche verkooppingen der kamer Zeeland werden gehouden, en waar thans de hypotheekbewaarder met zijn staf van ambtenaren werkzaam is. In zijn goeden tijd was deze zaal versierd met verscheidene afbeeldingen van landen, steden en sterkten, de Compagnie toebehoorende, en met een fraai schip, tot in de kleinste bijzonderheden een Oostindievaarder voorstellende. Aan den wand tegenover de ramen — daarin zijn thans ook enkele ramen aangebracht — hingen de portretten van alle Gouverneur-Generaals van Nederlandsch-Indië „alle van eenerlei grootte en fraai geschilderd.” Na de opheffing der Compagnie zijn deze naar Amsterdam overgebracht, evenals de marmeren buste van den Franschen admiraal de Suffren (die in den oorlog, in 1791 met Engeland begonnen, voor de O. I. Compagnie Kaap de Goede Hoop en Trincomale heroverde) welke ook in de groote vergaderzaal geprikt had. Van al het schoons, dat hier eenmaal geweest moet zijn, is vrijwel niets over als de schoorsteen, welks mantel vrij eenvoudig is en door weinig meer dan door een klein medaillon met het monogram der kamer Zeeland de aandacht trekt, doch waar-
1) Overal elders gaf de Kamer der Bewindhebbers haar naam aan het geheele gebouw.

boven, in bevallige rococo-omlijsting, een sierlijk schilderstuk *en grisaille* het oog boeit. Het is werk van den Antwerpenaar Geeraards die ook de Raadzaal te Goes met zijn kostelijke „grijsjes” verrijkte. Hier gaf hij een voorstelling van Mercurius, zich spoedende tot een welvarende vrouwe (de Stedemaagd?) aan wier voeten engeltjes dartelen. Een van hen heft als juichend de armpjes op tot schepen, die op den achtergrond flauw zichtbaar zijn. Het doek is hier en daar beschadigd en behoeft dringend herstel en reiniging. Overigens wekt het ruime vertrek de gemengde gewaarwordingen op, die een dergelijk rijkskantoor pléégt op te wekken, die van ontstemming, dat het er zoo ongezellig en smakeloos uitziet, en die van tevredenheid dat de inrichting klaarblijkelijk den belastingbetaler niet veel heeft gekost.

Een klein kamertje naast de voormalige zaal der Bewindhebbers bezit nog in zijn zoldering de kinderbalkjes, die wellicht vroeger ook de zaal hebben gesierd.

Als we van den ouden Romeinschen krijger, — houten beeld dat vroeger de voorplecht van een schip sierde, doch nu al vele jaren in een der gangen van het O. I. Huis hangt — hebben melding gemaakt, kunnen we met gerust geweten het eigenlijke huis den rug toekeeren, om tot slot een kijkje te nemen op de binnenplaatsen. Want er zijn er twee. De eerste vooral is schilderachtig door de pakhuisen ter linkerzijde (een voortzetting van het gebouw der vergaderzaal) welke oude trapgevels niet al te goed onderhouden zijn, maar wier warm-roode baksteen wellicht juist daarom des te aantrekkelijker aandoet, half schuil gaande in den zomer achter dichte linden. Een poort door een reeks pakhuisen, die blijkens het plaatje op blz. 453 in 1671 nog niet gebouwd waren, voert naar de tweede binnenplaats er achter, die ruimer is, maar de mooie warm-roode trapgevels der eerste mist. Ter vergoeding hebben we hier een aardig kijkje op den koepel der Oostkerk, een der meest belangwekkende kerken, voor den Protestantischen eeredienst opgericht 1), een kijkje dat thans enigszins bedorven wordt door kachelpijpen van de kazernekeuken, welke hier tijdelijk is aangebracht. Opmerking verdienen eenige vergaarbakken tegen een der muren van de pakhuisen aan deze binnenplaats, die van voren *en relief* een scheepje, ter zijde het wapen van Middelburg vertoonen; een dergelijke niet veel voorkomende versiering van vergaarbakken schijnt te Middelburg niet zeldzaam te zijn geweest. Wij zagen

Foto C. Steenbergh.

HET SCHOORSTEENSTUK VAN GEERAARDS IN DE VOORMALIGE KAMER DER BEWINDHEBBERS IN HET OOST-INDISCHE HUIS TE MIDDELBURG.

ze ook aan een binnenplein van het Stadhuis. Dan moet nog even melding worden gemaakt van den hier, als op de eerste binnenplaats, tegen den muur der gebouwen aangebrachten zonnewijzer, die zoo iets rustig-vertrouwelijkjs geeft.

Tot slot nog een enkel woord over de gevels der pakhuizen daarachter, aan de Breestraat. Die van 1671 is het fraaist, zooals we reeds zeiden. Mooi is het snijwerk in den boog van de twee zijpoortjes. Het rijkversierde bovengedeelte van het middenstuk — een frontispice waarin meerman en meermin het monogram der O.-I. Compagnie kamer Zeeland houden, daarboven een globe (met de teekenen van den dierenriem) waarop een groote koperen Neptunus draait, en daaronder een hijschblok, omringd door festoenen en slingers van bloemen en vruchten en geflankeerd door cartouches waarop „anno” en „1671” — zou aangenamer aandoen, als niet een schilder, met dezelfde neigingen behept als zijn collega, die het O. I. Huis te Rotterdam onder handen nam, de versierselen met veel te helle tinten had besmeerd, zoodat de deftige gevel iets boersch O. W.-achtigs heeft gekregen. Hoogst merkwaardig zijn de koperen leeuwjes op de toppen der dakvensters.

Van den buurman van 1722 valt weinig te zeggen; de stoere dakgoot sluit den gevel prachtig af, maar deze is overigens onversierd gebleven. Versierselen vertoont alleen het eigenaardige hijschblok-dakje, met zijn monogram, ter weerszijden waarvan op de lijst het Anno en 1722 te zien is; van de letters en cijfers is zooveel werk gemaakt, dat de duidelijkheid er eenigszins door in het gedrang is gekomen. Op de hoeken van het dak staan — ja, schoorsteen zou men zeggen; ze dienen echter slechts tot versiering, en droegen oorspronkelijk beide de groote vergulde bol, die nog één van hen siert.

Behalve de geweldige pakhuisruimte achter het O. I. Huis bezat de kamer Zeeland nog een pakhuis aan de Verwerijstraat, vermoedelijk gebouwd in de eerste helft der 17de eeuw, dat óók nog grootendeels over is. Onze voorplaat brengt het in beeld. Het behoort thans in eigendom aan de Zeeuwsche Veevoeder- en kunstmesthandel.

En dan zijn wij er nog niet. Maar over de rest, inzonderheid de gebouwen aan de werf, in het volgend nummer.

(Slot volgt), A. L.

1) Zie het artikel van J. H. Schorer in „Buiten” van 30 Maart 1918 (blz. 151).

Nog iets over „St. Jacob.”

St. Jacob behoort tot de zogenaamde „Rijdende Heiligen”, d.w.z. hij wordt, evenals St. Joris, St. Maarten en St. Nicolaas, meestal te paard zittend afgebeeld.

Op torens van aan hem gewijde kerken prijkt vaak een paard in plaats van een haan als windwijzer. Verschillende hoofdkerken, ook in ons land, stonden of staan onder patronaat van St. Jacob, zooals die te 's Gravenhage, Leeuwarden, Vlissingen. In Spanje treft men een onnoemelijk aantal beelden, schilderijen, fresco's aan, die den heilige voorstellen.

De Spaansche *Orde van San Jago* werd in 1175 door Paus Alexander III bekrachtigd; tot 1493 had zij een eigen grootmeester, in wiens plaats sedert de Koning trad.

De *St. Jacobs schelp* is de schelp eener oestersoort, welke veelvuldig aan de Spaansche kust voorkomt. De bovenschelp, die waaivormig en geribd is, doet aan een schoudermantel in miniatuur denken. Daarom draagt deze dan ook den naam van *St. Jacobs mantel*. Bedevaartgangers, die terugkeeren van San Jago de Compostella, versierden vaak met zulke schelpen hun kleed of hechten er een op hun hoed, welke, aldus getooid, *St. Jacobs hoed* werd genoemd. Ook pleegden de pelgrims deze schelpen als drinknap te gebruiken.

Sedert onheuglijke tijden waren de Amsterdamsche jongens gewoon, behalve op St. Pieter, op St. Jacob spiegelgevechten te houden. In verband met het meegedeelde in „Buiten” van 26 Juli zij ten slotte nog vermeld dat St. Jacob werd verheven tot Patroon van pelgrims en molenaars en, om even begrijpelijke redenen, van de hoedenmakers.

F. W. DRIJVER.

ONGEBAANDE WEGEN.

Verboden toegang.
Het is verboden het gras te betreden.
Het is verboden bloemen te plukken en mede te nemen.
Ten strengste verboden buiten de voetpaden te wandelen.
(Alles Wetboek van Strafrecht art. 461.)

ALS je die opschriften ziet bij je verblijf 'n paar dagen of 'n paar weken buiten, dan voel je 'n oogenblik iets onaangenaams over je komen.

Verboden dit en verboden dat... het doet je je genot van echt buiten-zijn vergallen. Misschien dacht je er in 't minst niet aan al zulke dingen te doen die op het bord staan.

Toch voel je, dat die maatregelen niet genomen zijn tegen den matigen wandelaar, maar tegen het soort uitgaanspubliek, dat het altijd voor anderen bederft.

En je voelt tegelijk het goed recht van de gemeente of den particulier, op wiens grondgebied die borden vóórkomen, om zich tegen woestelingen en vandalen te verdedigen en zich te handhaven met... art. 461.

Maar ik voor mij voel nog iets anders.

Ik voel, als ik zulke opschriften lees, dat ik in een streek verkeer waar het nog niet „echt buiten” is. Waar het te veel bezocht, te druk, te mondain is.

Die borden zeggen mij: als je natuurgenot zoekt, vriend, dan moet je hier eigenlijk niet zijn. Hier zijn er je al te veel vóór geweest. En dat zijn óók degenen die deze borden hebben noodig gemaakt. Op 'n plaats daar 't „echt buiten” is, bestaan geen verbodsbepalingen. Dat beetje gras, dat soms vertreden wordt, groeit gauw genoeg weer aan, en niemand let er op. En die enkele bloem, die geplukt wordt, mist men hier heusch niet. Je komt buiten voor je plezier, je stapt waar je wilt, je plukt wat je mooi vindt, en de natuur is er rijk genoeg om alles in korten tijd weer ruimschoots aan te vullen.

Voetpaden, netjes afgestoken en bijgeharkt, zijn me in een natuurlijk lustoord zelfs 'n gruwel. Daar waar ze waren, behooren ze met gras overgroeid te zijn en ik vind het bepaald 'n verblijvende overwinning van de natuur op de menselijke mooi- en netjesmakerij als ik zie hoe tusschen twee straatsteenen 'n mooie bloemstengel zich rank omhoog heft als om te spotten met die mooie straatsteentjes van het menselijk verfraaiingsvernuft.

Er zijn, we weten het, natuurgenotzoekers die slechts daar willen zoeken waar het moderne leven, al is het bij wijze van overblijfsel, vertegenwoordigd is: electrisch licht, telefoon en bijbehorende vondsten moeten aanwezig zijn; zonder terrassen, kellners, tearooms, tennisbanen

e. d. gaat het niet. Er behooren slechts gasten van 'n bepaalde klasse en kwaliteit te zijn om „behoorlijken” omgang te hebben.

Zulke liefhebbers genieten de natuur maar half. Zij kunnen geen geheelen afstand van hun gewone stadsleven doen met al zijn gemakken en hulpmiddelen. En daarom worden ze nooit eigen met het eenvoudige buitenleven, en blijven ze buiten de geheimen van de zich niet voor iedereen ontsluitende natuur.

Het zijn de mensen van de gebaande, netjes afgestoken en aangeharkte wegen en paden.

Maar wie het echte buitenleven zoekt met zijn eenvoudigen stevigen kost, — voor vele verfijnde tongen al niet eens meer bereikbaar — zijn vroeg opstaan en zonder kunstlicht naar bed gaan, zijn kleine belangstellingen in de gebeurtenissen van onmiddellijk-rondom, zijn omgang met de huisdieren en de vruchten van huis en akker, die is, begiftigd bovendien met eigen lust tot snuffelen en dwalen in het onbekende, op den besten weg om in zijn zomervacantie een nieuwe aantrekkelijke wereld voor zich te zien opengaan.

Hoe mooi zijn in onze bosschen de ongebaande wegen! We vragen ons daar niet angstig af waar we, en of we wel terecht komen. Onze wandeling toch loopt niet dadelijk in het land der Zoeloe's of boschjesmannen uit. En overal is wel 'n

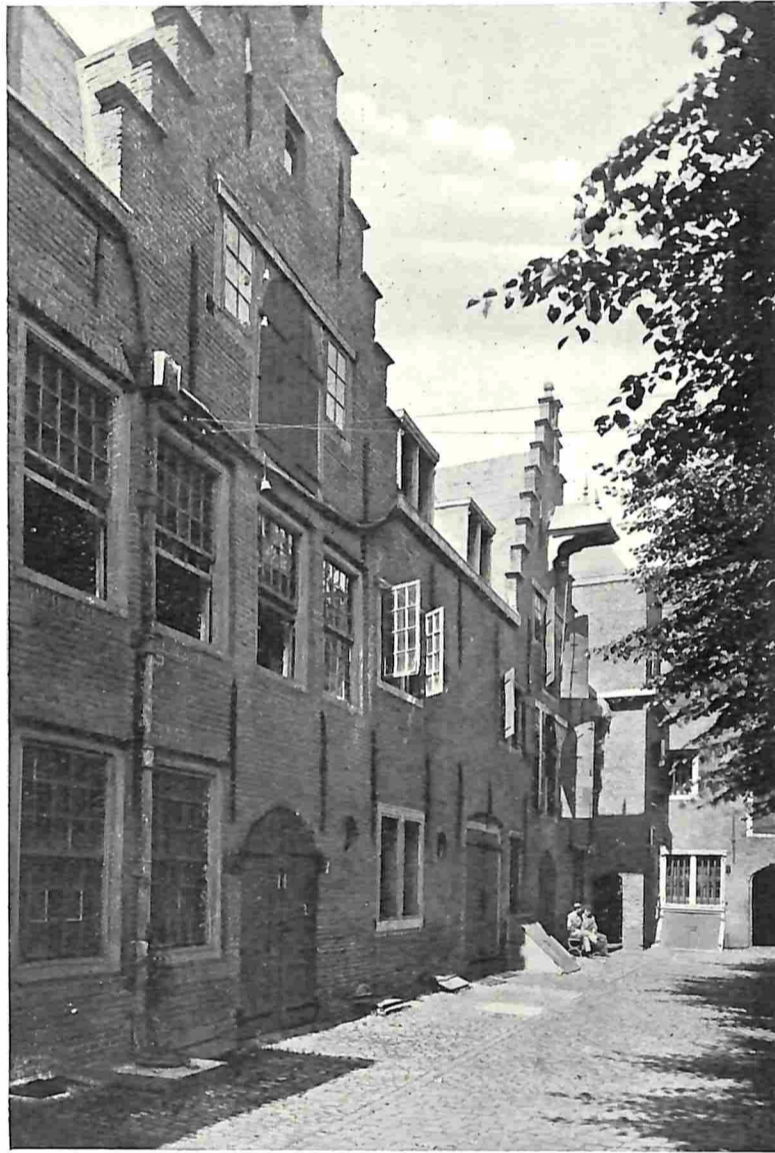
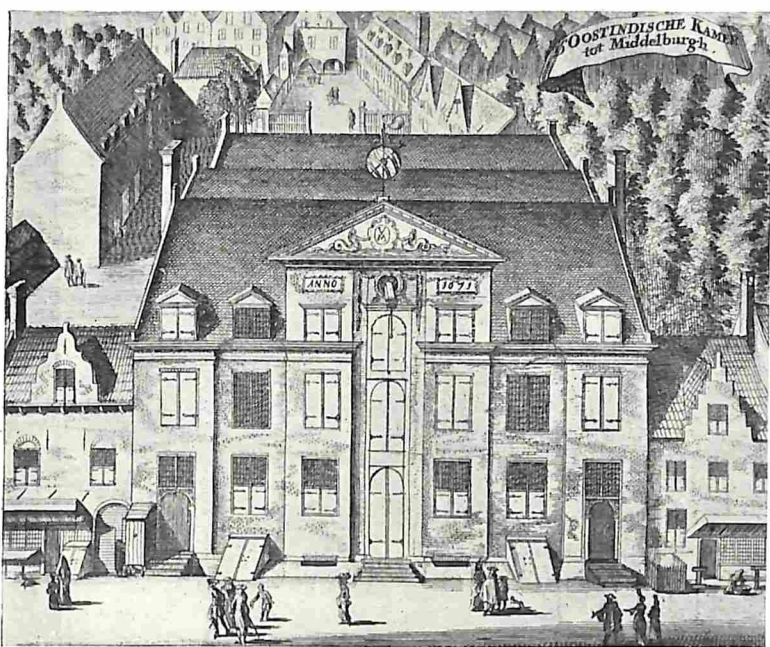

Foto C. Steenbergh.

OUDE PAKHUIZEN AAN DE EERSTE BINNENPLAATS ACHTER HET O.-I. HUIS TE MIDDELBURG.

HET COMPLEX DER O.-I. GEBOUWEN TE MIDDELBURG,
VAN DE BREESTRAAT GEZIEN, OMSTREEKS 1671.

Naar de prent in Smallegange's Kroniek.

boerenjongen te vinden die ons weet te vertellen hoe we gaan moeten.

Langs zoo'n ongebaand boschpad, misschien in geen dagen door menschelijken voet betreden, gluren de aardigste bloemen, fladderen de vreemdste vlinders, staan boomen van de grilligste vormen. Ze doen ons nu denken aan de prentenboeken uit onze jeugd met de wonderlijkste sprookjes, die óók spelen in zulke werelden van de vreemdste vormen, kleuren en geuren.

De bloemen dáár zijn van een gedaante zooals je ze nergens ziet, de vogels en konijntjes spreken er met elkander; de boomen hebben gezichten, ze lachen bij zommeschijn en huilen of kermen bij stormwind. En in het kringelend licht tusschen boomblaren schijnen etherische wezens te zweven die ons lokken naar nog geheimzinniger hoekjes in het diepere bosch.

Soms ook schiet ineens een schuchter boschbewoner: een cekhoorn, wellicht zelfs een hinde of een vos, voor onze voeten uit.

Ver van de gebaande wegen houdt zich dat alles, en reizigers die slechts de „bezienswaardigheden” uit den gids met plattegrond en wandelkaart bezoeken, zien er niets van.

En dan de ongebaande wegen door het akkermaalshout, de duinen, de eikeboschjes!...

Niet in de omgeving van de meer of minder bekende boschplaatsen moet men die zoeken.

Daar wachten ons weer de bordjes met de verbiedende opschriften en het dreigement met het befaamde artikel 461.

Ons Noordzeestrand echter is van 'n aanzienlijke lengte — en op sommige gedeelten bovendien van 'n merkwaardige breedte — en het strand in de onmiddellijke omgeving van zoo'n mondain centrum is precies hetzelfde als b. v. in de buurt van het onbekende Kamp of van sommige Zuidhollandsche of Zeeuwse kustplaatsjes.

Neen, het is er veel rijker.

Het is er zóó rijk, dat bordjes waarop vermeld staat wat er alzoó verboden is, er niet eens op kunnen overschieten....

Men behoeft er niet op zij te gaan voor automobielen en loopt er geen berisping op voor het plukken van een blauwen zeedistel.

Ook staan er stonden er geen wegwijzers die het aantal kilometers van hier tot daar aangeven. En van artikel 461 schijnt men er nimmer te hebben gehoord.

Je loopt er dwars door de duinen alsof het je eigen tuin was. Je ziet plotseling 'n konijntje opstuiwen en holt het in 'n overmoedige en nieuwsgierige bui na, dwars door thijm en duindoorn, door plekken vol bloeiende viooltjes en rijpende braambes. En je weet dat dat alles niet hindert, want dat er overal genoeg van is en niemand de noodzake-

lijkheid in zich voelt opkomen om je — uit deernis met die arme, mishandelde natuur — uit den hof van Eden te verjagen.

En als je je dan moegehold hebt achter den vluggen, spoorloos verdwenen hardlooper, dan laat je je vallen op 'n beschaduwde duinhelling en probeert iets te lezen uit 'n tegen de verveling meegenomen boek.

Maar tot lezen komt het niet.

Want daar om je heen gluren allerlei aardige planten en bloemen: parnassia en pyrola en stalkruid en bloedroode koekoeksbloem. Reikhalzend schijnen ze te willen zien wat vreemd menschensoort zich heeft ingedrongen in hun nooit ontsluitd heiligdom.

En op haar kelken laten zich allerlei, in je dagelijksche omgeving nooitgeziene vlinders en kapellen neer: kleine lichtblauwe, citroengele, bloedroode met zwarte strepen en wat niet al, — waar je insectenkundigen bij zoudt willen halen om de namen te weten.

Onderwijl klinkt het hoog boven je uit vogelkelken met geluiden die je aan het eenzame, verre strand herinneren, schorre wanhoopskreten die je schijnen te willen vertellen van de vreeselijke dingen der zee, het leed dat het zeemansleven aanleeft, de zuchten die niemand hoorde, het hulpgeroep dat nooit beantwoord werd....

Maar vroolijker tooneelen komen dichtter voor ons gezicht. Zoemende bijen, van levenslust gonzende zweefvliegen, darterende vogels in struik en boschje, juichen het vreugdeleven uit, dat al dat andere — voorzoolang het zich verdringen laat — op den achtergrond schuift....

Dan komt een onoverwinbare neiging over je om op te gaan in de volheid van de natuur, hier in dit rustige hoekje van de wijde wereld, waar niemand je zoeken zal.

Is het 't zoemen van de insectenwereld, of het eentonig ruischen van de verre zee, of het stille suizen van den wind, dat je 'n heerlijk hazenslaapje doet ondergaan? Misschien wel een en ander samen.

Maar op de gebaande wegen, waar men elkanders daden en houdingen wikt en weegt, kun je je aan zulke intieme genoegen niet overgeven.

En straks, als na al het dwalen en speuren de moede leden zich uitstrekken op het eenvoudige, maar zindelijke bed, is er geen slaapdrank zoo krachtig en zoo weldadig als de genoten lucht te midden van de ongerepte natuur.

CORN. J. G.

Foto C. Steenberg.

DE GEVELS DER O.-I. PAKHUIZEN VAN 1671 (RECHTS) EN 1722 (LINKS)
AAN DE BREESTRAAT TE MIDDELBURG.

MEER LINKS.

MOOIE Antrod, ik vraag je: valt de tijd je niet lang, zoo alleen in de wildernis? Daarbuiten de wijde, lichte wereld, en hier staan de zwarte boomen er voor, en de hooge bergen vormen 'n muur tusschen jou en de wijde wereld, waarvan men jou maar liever niets moest vertellen. Maar denk eens aan — daarbuiten leven ze, de menschen! Weet je, wat dat zeggen wil, leven? — Ademen en joedelen, zeg jij. O, kind van God, hoe waar is dat! Maar zij bedoelen wat anders, jij komt te kort. Zij hebben huizen, hooger dan 'n boom. Zij drinken wijn, meer dan jij water. Zij pakken verscheidene meiskes om het middel, en jij durft ternauwernood te denken aan dat eene. Zij maken leven en muziek van allerlei soort, maar joedelen, zooals jij, dat kunnen ze niet. Ze kunnen niet joedelen. Of juister gesproken, ze kunnen niet leven. Jij bemint en lacht en leeft. Gelooft je dat? Je weet 't nog niet, maar het uur zal komen. Voel je het tikken van de klok niet in je slapen? Uit groen mos is voor jou 'n zacht kussen gevlochten, heel teere, rooie knopjes zijn er in geweven, men ziet ze nauwelijks, zoo diep zitten ze nog in de okseltjes, maar langzaam rekken ze zich, ze willen er uit, en ze komen er uit, en groot zal je verwondering en je vreugde zijn, als rond om je heen, op lange stelen, de roosjes staan en schalks de kopjes schudden en, als instemmende met wat er in jou omgaat, de kopjes buigen. — Jonge, mooie knaap, wat gaat er dan in jou om?

De slanke beenen strekt hij uit, de armen heeft hij onder het hoofd gelegd, en met het Stiermarkensche hoedje heeft hij z'n hoofd bedekt. Hij doet, alsof ie wil gaan slapen, de schelm, maar alleen daarom verbergt hij zijn gezicht, omdat ie bang is, dat de vinken zijn gedachten zullen raden. Dat hij voor de vogeltjes geen geheim behoeft te verbergen, — weet hij dat dan nog niet? Hij denkt dat, wat de menschen niet weten mogen, voor alle schepselen verborgen moet blijven. 'n Hagedisje, licht en zacht, als 'n schaduw, glijdt over zijn beenen, over zijn borst, en schiet het heidekruid in en vertelt, lachend, aan z'n familie, wat het ontdekt heeft. Op het mos ligt 'n jong menschenkind, dat verliefd is, maar 't niet weet. Verliefd zijn en 't niet weten! Het kleine krokodillen-gebroed lacht met z'n breede muiltjes, maar zoo zacht, dat men 't niet hoort.

Antrod sluit de oogen en ziet zijn schaapjes in de weide, en hoe ze met elkaar spelen. Met open oogen heeft hij dat nog nooit zoo mooi gezien, als nu met de gesloten oogen. Uit de diepte van het woud klinkt 'n schreeuw. Zoo schreeuwt een schepsel in nood. 't Komt nader, 't is 'n schrill geluid, de herder wordt bang en angstig. In het kreupelhout beweegt zich iets, kraakt en knapt 't, een hinde vliegt voorbij en er achter aan het hert met hoopopgericht gewei. Onder z'n pooten kraakt het dorre hout, het gewei slaat tegen de stammen, dat 't klatert; zijn geschreeuw gaat door merg en been.

Antrod kan niet langer blijven liggen op het beschaduwde mos, hij springt op en schudt het hoofd, dat de blonde manen hem

om de schouders fladderen. Z'n kleeding wordt hem te nauw, hij wil het wambuis wat losmaken, maar z'n handen beven te erg. — Ben je dan op eens zoo ziek geworden, mooie Antrod? — Hij weet water in het woud, daar wil ie zich laten afkoelen. Witte berken en groene lorken plagen 'm met hun takken, terwijl hij daarhenen schrijdt. Door de als tegen zilver afstekende kronen valt felle zonneschijn op hem. Ergens in 'n eng dal is een klein meertje. Dat is door jong, dicht hout omgeven; in het diepe, glasheldere water schemeren lichtgroene planten en wit gesteente. Geen diertje ziet men bewegen in dat water, dat men voor ijle lucht zou kunnen houden, als de randen aan den oever er niet waren en aan de oppervlakte niet dikwerf lichte kringen zich vertoonden. Menigmaal, Antrod, heb je er voor gestaan en in de diepte gekeken, hoe de waterplanten zachtjes heen- en weërwiegelen en tusschen de witte steenen kleine zilveren pareltjes opstijgen. In de korte, nevelachtige winterdagen, als alle beken en meertjes anders hun ijsschollen hebben, ligt dit stille woudoog daar open en blik op naar de zwaarbesneeuwde boomtoppen, die zich er in spiegelen. En 's zomers, hoe vaak heb je je in die natte wieg laten neêrzinken, en had je toch nooit zoo'n drukkend, warm gevoel als nu! — Naar dat water, m'n warm jongetje, wil je nu, om je te laven. Maar je komt er niet in, want er is al iemand, voor wie je vreeselijk schrikt. Daar, waar het water ondiep in het lichte zand verloopt, staat, blootsvoets, de herderin Mana en wascht 'n pikzwart geitje. Met 'n bosje taai gras wrijft ze rug, kopje, borst en buik en pootje, en dat wel zoo flink en hard, dat het bokje blaten moet van pijn of van welbehagen — men weet dat nooit zoo precies. Antrod duikt weg achter 'n jeneverbessenstruik en kreunt, alsof het hem weërvaart. 't Kriebelt en krabbelt in zijn lichaam en, in zijn zoeten smart, denkt hij nog: misschien is dat 't, wat men sterven noemt.

Als het geitebokje gewassen is, laat zij het loopen. Maar ver loopt het niet weg, aan den oever staat het stil en kijkt, vroolijk, naar de herderin, of ze misschien geen lust heeft, om de grap te herhalen. Zij, echter, bekommert zich verder niet om het dier. Ze kijkt in de rondte, tusschen de stammen, of er soms nog andere oogen in de nabijheid zijn, dan de hare, die van het bokje en het gloeiende zonne-oog aan den hoogen hemel. Jeneverbessenstruiken zijn dicht en dragen blauwe bessen, en zijn gewijd aan Onze lieve Vrouw. Dat er herders achter kunnen zitten, komt der maagd niet in de gedachten. Zij knoopt het lint van haar witten stroohoed los en slingert dien, met vroolijk gebaar, in het mos. Nu kan men haar bruin, rond gezichtje zien, nu blinkt het wit in hare oogen en wit tusschen de kersroode lippen. Zij maakt den linnen borstdoek los en hangt dien aan den tak van 'n boom. Nu meent Antrod, dat hij haar sneeuwwit hemd ziet — maar dat is 't niet, ze heeft er geen aan. Hij had toch altijd gedacht, dat ze 'n zwartbruin meisje was, en nu — hij begint over z'n heele lijf te beven. Zij maakt den gordel los, om in het water te gaan; nu springt hij op van achter den struik, en loopt weg met groote, zware stappen, die het dorre hout doen kraken. Zij heeft het hoofd in het water gestoken, hoort en ziet niets, gevoelt alleen maar den wellust, van zich te wiegen in dat koele, zachte bed.

Antrod kan niet denken, alleen maar voelen, dat 't is, alsof alle zaligheden der aarde zich plotseling vereenigd hadden, om hem te vervolgen en te verpletteren. Genotvol en zwaar als de föhn dalen hare vleugels op hem neêr, dat z'n adem stukt. Rechts is het meertje, hij houdt dus links af: de eenige redding is de vlucht. Hij wil graag lijden, wat er moet geleden worden, maar zij besterft 't, als ze hem aan den oever ziet staan en onderduikt om niet meer boven te komen. — Dus links houden, steeds maar links, ver van het gevaarlijke water. De takken van de jonge dennen slaan hem in het gezicht, als handen, die willen tegenhouden: je bent 'n domme jongen! Beukenblåren strijken langs zijn haar: loop, m'n goeie knaap, loop zoo hard als je kunt! Maar nog meer links moet je houden! Dwars door het jonge dennenbosch, daar, waar het 't dichtst is, wil hij zich 'n weg banen, laten ze hem maar geeselen met hun scherpe naald-takken, geeselen tot bloedens toe. Een voetpad loopt door het bosch; aan een verdorren boomstronk is 'n ruw gesneden pijl gespijkerd; die is al heelemaal verweerd en wijst rechts naar de bedevaartkerk der veertig martelaren. Links, links! schettert 'n vogeltje in de twijgen. De herder volgt het, ach ja, uit angst, dat de richting rechts hem weër naar het meertje kon voeren. Of denkt hij wel iets anders, voelt hij wel iets anders, dan: Links? — In het dichtst van het kreupelhout schrikt hij 'n reeënfamilie op, de dieren loopen niet weg, die, denken ze, is vandaag niet gevaarlijk. Maar meer links, raden ze aan, meer links. O, Antrod! hoe kun je de taal van het ree verstaan? Hoor je dan alle dieren binnen in je spreken? — Dus, nog meer links. Steeds door dicht struikgewas, waar de braambezieranken wonden scheuren in z'n linnen broekje. Dalende komt hij in 'n eng dal, en, met stijve armen, 'n opening makende in het kreupelhout, ziet hij voor zich 'n meertje liggen. Tusschen boomstammen verscholen, 'n klein, donker meertje — hij heeft er nooit van gehoord. Nu wil hij naar beneden. Vlug gooit hij de kleeren uit en daar, waar het 't diepst is, stort hij zich, met vooruitgestoken handen, hals over kop in het water. Sist 't niet, mooie Antrod, als zoo'n gloed in het water valt? — Hij zinkt haast tot waar de waterplanten staan te wiegelen, dan wordt hij weër zachtjes opgeheven; daar duikt zijn zwaarbelokt hoofd weër op in de lucht, dan klinkt er 'n kreet daar midden op het meer. — Weet

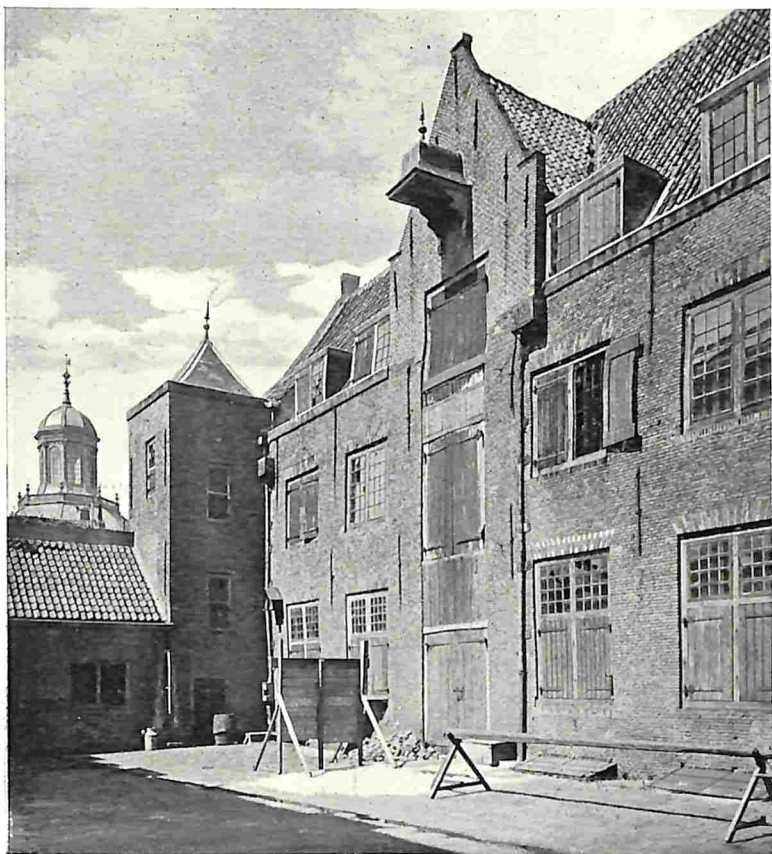

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

PAKHUIZEN AAN DE TWEDE BINNENPLAATS ACHTER
HET O.-I. HUIS TE MIDDELBURG.

Wie scherp toeziet aanschouwt op de vergaarbakken de relief-beelden van scheepjes.

je 't nu, jonge herder, dat je, links, al maar links gaande, in 'n kring bent gelopen, weêr terug naar het mooie meertje, waar Mana zich baadt? —

Van schrik dat er niets meer tusschen hen was dan week water, zijn ze zeker in zwijm gevallen, want ze zinken allebei. Doch ze moeten elkaar wederkeerig, voor het verdrinken, gered hebben — want de volgende dagen zag men den herder en het geitenhoedstertje naast elkaar op de groene weide rusten. Doodkalm waren ze en vriendelijk tegen elkaar, en onbevangen vermaakten ze zich met het vrolijke spelen van hunne kudden.

Naar het Duitsch van P. Rosegger.

UIT HET ZIELE- LEVEN DER DIEREN.

VERVOER IN BALLAST EN SLEEPIENST.

WE vonden eens in „The Animal World” vermeld hoe een bij, welke door plotseling invalend guur voorjaarsweer zich genoodzaakt zag tegen een tamelijk fellen wind in huiswaarts te moeten keeren, dit aanlegde.

In zulk een geval zullen de meeste gevleugelde insecten, evenals de kleinere vogels, een veilige schuilplaats zoeken, waar ze gunstiger weer afwachten. Deze bij echter, telkens door een windstoot teruggeslagen, deed iets buitengewoons. Ze streek op den grond neer, klemde een steentje tusschen haar pooten en verhief zich daarmede opnieuw op de vleugels. Zwaarder door dien ballast had de wind minder vat op haar, met grooter inspanning, sneller vleugelslag werlicht, vorderde zij nu gestadig in de goede richting en liet eerst vlak bij haar korf gekomen het steentje vallen, dankte het af, en had zoo de natuurkrachten met inzicht beheerschend haar doel weten te bereiken.

Er rijst onwillekeurig eenig voorbehoud aangaande de volledige en juiste waarneming bij zulk een alleraardigst klinkend, doch ongedocumenteerd verhaaltje. We bezitten gelukkig een gestadig aangroeienden schat van wetenschappelijk materiaal in annalen en rapporten der instellingen, welke betrouwbare gegevens op het onderhavige gebied verzamelen. De waarneming behoort in elk opzicht navraag te kunnen lijden om tot betrouwbare conclusies en juist inzicht te kunnen voeren.

Evenmin echter mogen we naar den eersten indruk van een gerapporteerd geval een „non possumus” uitspreken. Evenals wij zelf in de praktijk spoedig leeren om een steilen heuvel zigzagsgewijze te beklimmen en zoo door verlening van den weg de moeilijkheden ontwijpend tot ons doel weten te geraken, zal ook een Spaansche muilezel in eenzelfde geval zonder den teugel te behoeven den zigzaggang te baat nemen om den heuveltop te bereiken. Wie de vlieglessen, door de ooievaars aan hun jongen boven het nest, heeft gadegeslagen, weet hoe het leven der vogels een inwijdende oefenschool in praktische aanpassing aan de natuurwetten vereischt. Zoo zal ook het gevleugelde insect zich eenzelfde bewuste aanpassing moeten eigen maken, een aangeboren aanleg ontwikkelen moeten, alvorens zich instinctmatig op het vermogen tot beheersching van evenwicht en richting bij de heerschende natuurkrachten te kunnen verlaten.

Zou daarbij dan nimmer aanleiding zijn voor het dier tot nieuwe vondsten, zouden geen nieuwe toepassingen uitgevonden worden om de individuele wenschen door doelmatige, zelf uitgedachte handelingen te bereiken?

In zijn boek: „Two bird-lovers in Mexico” beschrijft C. W. Beebe de manier, waarop hij een wesp een last, te zwaar om door de lucht te vervoeren, langs het water sleepen zag.

Een groene wesp had bij een beek een spin gedood, grooter dan zij zelf was. Na eens even boven de naaste omgeving in kringen te hebben omgevlogen keerde de wesp terug en verhief zich met haar prooi in de lucht naar een uitstekende rotspunt, vanwaar zij zich met den buit hals over kop in het water vallen liet. Zonder een oogenblik te aarzelen, alsof het een dagelijksche gewoonte was, plaatste de wesp vier pooten op het watervlak, de twee achterpooten hielden de drijvende spin vast en onmiddellijk de vleugels snorrend te werk stellend ging het met een vaartje stroomop over het kabbelende beekvlak. De vracht was voor vervoer door de lucht blijkbaar te zwaar geweest, het doel der reis was een groote kei, welke zich stroomop een paar voet van den beekrand af verhief en waarheen de sleepvaart lijnrecht koers hield. Juist stond langs dien oever daar een sterke stroomversnelling en herhaaldelijk trachtte de wesp vergeefs die in de goede richting over te steken. Eindelijk rustte ze eens tegen een steilen oeverkant, waar zij de doode spin juist even boven water heesch, om opnieuw weer den sleepdienst te beginnen en nu boven het gewenschte punt aan te land. Met een kloek besluit ging het nu echter stroomaf vlak langs den oever in de stroomversnelling. Hoewel er flinke golven

EEN STILLEVEN IN HET BOSCH. (*LACTARIA VELLEREUS*).

schommelden werkte de wesp zoo razend vlug met haar vleugels, dat ze nauwelijks zichtbaar waren, steeds op den kant aanhoudend en wist zoo voorbij de stroomversnelling uit het draaikolkje in stiller water bij den steen te geraken, waar het aan land sleepen van de vracht nu een gemakkelijk werkje was.

Het bruik, dat een wesp het watervlak als vervoermiddel wist te gebruiken was op zichzelf al wonderlijk, doch dat zulk een diertje in staat scheen de snelle opeenvolging van ingewikkelde situaties te kunnen overzien en blijkbaar met overleg en tegenwoordigheid van geest het hoofd kon bieden, wekte terecht verbazing.

De schrijver durft niet te zeggen of hier instinct, gewoonte tot doelmatige aanpassing aan de zich voordoende gebeurlijkheden, of wellicht een zekere mate van bewust handelen volgens inzicht de daden der wesp bestuurden. In ieder geval deed het waargenomene sterk aan het laatste denken. G. DE GRAAF.

Een stilleven in 't bosch.

LACTARIA vellereus noemen haar de menschen en zij hebben haar ingedeeld in het wondere systeem, dat zij ontworpen hebben voor al wat er leeft op aarde, zij hebben haar grootte beschreven, haar vorm en kleur en het melkvocht, dat zij vloeien laat uit haar wonden wanneer men haar kwetst. En toen zij dit alles hadden nagegaan en nagepluisd, hebben zij haar een etiketje gegeven met een mooien Latijnschen naam, opdat ieder die haar later ontmoette, haar zou kunnen herkennen en daarmede hadden zij afgedaan met deze zwam. „Op beschaduwde plaatsen vrij algemeen,” hebben zij achter den naam geschreven en daarmede is zij gebrandmerkt voor ieder, die aan de natuur „doet”, immers wat algemeen, alledaagsch is, is de moeite van het verzamelen, het bewaren niet waard. Het zeldzame jaagt men na, menige botanist evengoed als de postzegelverzamelaar. En toch, al is haar plaats dan aangegeven in het kunstige systeem en al draagt zij ook een dubbelen Latijnschen naam, toch hebben zij, die haar beschreven, het bekoorlijke van deze zwam niet uit doen komen, anders zouden zij niet zoo koud, gevoelloos het signalement hebben geboekt, doch dan ware er onder dat dorre, droge allicht een warmer toon gemengd, iets dat ons gesproken zou hebben van den donzig fluweelen huid, die zoo zacht aanvoelt, van den grappigen ronden vorm, die haar in haar jeugd op een vreemd gevormden kiezelsteen doet gelijken en vooral zou men geweest hebben op haar bekens, op die bokalen, welke zoo stevig staan ingeplant op het korte forsche voetstuk en die zeker dienen moeten om den boschgeesten, als zij in zoelen zomernacht zijn moe gespeeld en moegedanst, een dronk frisschen dauw te reiken. En dan had men ook wel gewezen op dien geheimzinnigen drang in haar binnenste, die er deze zwam toe brengt met tientallen, neen met honderden soms tegelijk omhoog te streven uit den vochtig warmen boschbodem, waarin zij verborgen haar leven leidt, het licht tegemoet, zoodat men in 't bosch onder de eiken, waar zonglimpen krijgertje spelen, plots de ronde hoeden ziet verschijnen, hier een, ginder een, overal, met tweeën, met drieën, met heele troepjes vaak tegelijk. Dan heerscht zij een korten tijd in 't bosch, dan zijn het haar forsche bokalen van wel 20 c. M. die het eerst de aandacht van den wandelaar trekken en al gloeit zij niet in warmrood als de vliegenschwam of straalt in lichtend geel als andere leden van de zwammenfamilie, haar twijfelachtig bruin vertoont toch genoeg schakeeringen van wit tot bleekrood om kleur te geven aan den donker getinten boschbodem.

Lang duurt haar rijk echter niet en wanneer zij weer der dagen zat is en haar sporen op goed geluk de wijde wereld ingezonden heeft, wanneer de bekerrand gescheurd, gerafeld, omgekruld, haar ouderdom laat zien en plekken bederf steeds dieper wonden in den fluweelen huid vreten, dan is het spoedig gedaan met haar kortstondige glorie en slechts een simpele foto van den wandelaar, die door het bosch kwam op een zonnigen herfstidag en die getroffen werd door het stilteven, dat daar voor zijn voeten zich vertoonde, herinnert aan haar kort bestaan.

M.

DE HEROVERING VAN ONS HUISELIJK GELUK.

7)

Naar het Engelsch.

VERWONDERT ge u nog over het onheilspellend verrijzen van al die rampzalige kroegjes, als ge aan het onsmakelijke voedsel van onze werklui denkt?

Dat is de schuld van de vrouw van den werkman, zult ge zeggen. Neen, Mevrouw het is uw eigen schuld, want welk een slecht voorbeeld hebt ge niet vele jaren gegeven! Wanneer verheft ge ooit uw stem om een eenvoudiger levenswijs aan te bevelen, wanneer gaaft ge uw volk ooit een vernuftig idee aan de hand op huishoudelijk gebied?

We zijn conservatief en vinden goed, wat onze voorvaderen goed vonden of wel, we worden protserig en willen in den trant van allereerste lui leven. We zien de dingen niet nuchter in en vragen ons niet herhaaldelijk af: Is dit wel goed? Is het niet voor verbetering vatbaar? En wat zou wel de beste oplossing zijn? We hongeren en dorsten niet naar denkbeelden.

Hebt ge wel eens een goed gebouwd werkmanshuis gezien?

Daarnet spraakt ge over de schuld van de vrouw uit den arbeidersstand, maar zijt ge wel eens in haar huis geweest? Zoudt gij, mijn beste dames, in zulk een mistroostige straat willen wonen, in die dompige hokjes leven, in die mufte alcoof slapen?

Waarom is er in dat complex huizen geen centrale verwarming aangebracht, waarom kunnen deze lui niet voor een betrekkelijk gering bedrag hun kamers met een zee van electrisch licht vervroolijken? Waarom staat er geen electrisch- of gasfornuis in de keuken, waarom zijn er geen koud- en warmwaterkranen in de slaapkamers en waarom hebben deze lieden niet zoo'n opvoeding genoten, dat ze van alle dingen het best profijt weten te trekken? Waarom zijn man en vrouw zoo afgesloofd, dat hun alles onverschillig laat?

Ik zou wenschen, dat de oorlogsbelasting — de zwaar drukkende oorlogsbelasting — nog een jaar na den vrede zou blijven voortduren en dat er met dit meerdere geld een nieuw land zou worden opgebouwd.

Ik zou scholen willen zien verrijzen, technische scholen en universiteiten, die alle cinemapaleizen in het niet zouden doen verzinken. Ik zou wereldberoemde werkmanshuizen en hotels en clubs willen zien en in elk stadsdeel, in elke gemeente zou ik een Miss O'Flannigan willen hebben, die het volk lessen in voedingsleer gaf.

Een krachtig, levenslustig nieuw geslacht zou de beloning voor dit ééne dure belastingjaar zijn!

„U zou ons over maaltijden spreken, mijnheer...”

Overdenk goed, wat ik u zeide, Mevrouw, en ge zult een krachtig voedsel genieten.

Maar dames, geeft ons toch denkbeelden, *nieuwe denkbeelden*, tot redding van uw land.

HOOFDSTUK X.

HET BELACHELIJKE VAN DE ZAAK.

Ik had juist dit laatste hoofdstuk beëindigd, toen een buurvrouw met een krant in haar hand binnenkwam.

„Hebt u dat eenige artikel geschreven? Ja, loochent u het maar niet, natuurlijk is het van u! Ik heb me ziek gelachen! 't Is ook zoo vreeselijk leuk!”

Ik keek de bewuste krant in en las:

„Het vaten-wasschen,” Door een huisvader.

„U hebt er bepaald alle eer van,” zette de dame haar lof voort.

„Het is niet van mij,” antwoordde ik. „Wel,” ging ik voort, „heb ik over dat onderwerp een hoofdstuk in mijn brochure geschreven, maar dat was ernstig gesteld.”

„O. Nu, maar dan moet u dit toch eens lezen. U zult het uitschateren. Hier hebt u het.” En ze liet de krant achter.

Het artikel was niet zonder humor, evenwel met groote overdrijving gesteld. Zonder die lachwekkende vergrooing van de feiten zou het verslag vervelend en niet lezenswaard gebleken zijn en voor het dagelijksch leven was het zonder eenige beteekenis.

Neen, dit was het toch wel en juist daarom wil ik hierop even doorgaan. Het leerde ons een verstandig idee in een bespottelijk daglicht te zien. Het is de geest van een muf conservatisme, dat zich vijandig tegenover een nieuw denkbeeld stelt. Denkt niet, dat deze humoristische schrijver zich eerst heeft afgevraagd of het idee goed of slecht was: neen, het is *nieuw* en daarmee is reeds alles gezegd.

Wanneer ik eraan denk, hoe deze spotlust zich aanstonds aan de discipelen van het dienstbodenlooze bestaan zal luchten, ben ik een weinig bevreesd. Immers, alle oude moppen zullen straks weer worden opgewarmd, de revues en humoristische bladen zullen er vol van zijn en de lui, die ons tot nu toe elk oogenblik met een dienstbodenklacht verveelden, zullen in koor uitroepen, dat het bespottelijk is om dienstboden te willen afschaffen.

Staalt u van te voren tegen deze vijandelijke aanvallen.

Indien een dwaas u uitlacht, is dat voor u het zekerste bewijs, dat ge u op den goeden weg bevindt maar toch moet ge voorzichtig zijn om hun geen reden tot lachen te geven. Maak uzelf niet tot mikpunt van de menigte. Kleedt u niet op een aparte wijze en draag uw haar niet buitengemeen en maak u niet als een hervormer kenbaar.

Blijft nederig en vriendelijk tegen een elk, voldaan over den door u gekozen weg. Onderwijs slechts hen, die om raad verlegen bij u komen en doe dit eenvoudig en bescheiden zonder er een veroordeeling van andere leefwijzen aan toe te voegen. Maar wees toch zoo diplomatiek om op tactvolle wijze erop te duiden hoe jammer het is, dat zooveel menschen hun heerlijk leven met vermoeiende liefdadigheidsfeesten en middernachtelijke soupers bederven. Wees altijd beminlijk en aantrekkelijk en zorg vooral, dat ge steeds zooveel succes hebt, dat uw bureu, die in een zee van dienstbodenellende rondzwalken, tot u om hulp en voorlichting komen. En zorg in de eerste plaats, dat ge vrij blijft van alle mogelijke modeplagen en conventie-vooroordeelen.

Wees vrij en zelfstandig in uw gedachten en daden. Verricht niets omdat „iedereen” het doet, neen, koester liever argwaan tegenover zulk een algemeene daad,

want ge weet, dat niemand minder dan Carlyle heeft beweerd, dat het grootste deel van de wereld met gekken is bevolkt.

Laat in geen geval spot van anderen u noodzaken een anderen weg in te slaan. Betreed uw rijk als een koningin, wijd u met liefde en ijver aan uw staatszaken, gesterkt door de toegenegenheid en trouw van uwe onderdanen.

(Wordt vervolgd.)

Oud Engelsch Hengelaarsrijmpje.

Ook de Hollandsche visschers zullen wel ongeveer dezelfde ervaring hebben opgedaan ten opzichte van de vangstkansen en de heerschende windrichting, doch een soortgelijk rijm is ons hier onbekend:

„When the wind is in the south
It blows the bait into the fishes mouth.
When the wind is in the west
Then the fishes bite the best.
If the wind is in the north
Then the fishes won't come forth.
And when the wind is in the east
Then the fishes bite the least!”

G.

CHRYSANTHEN.